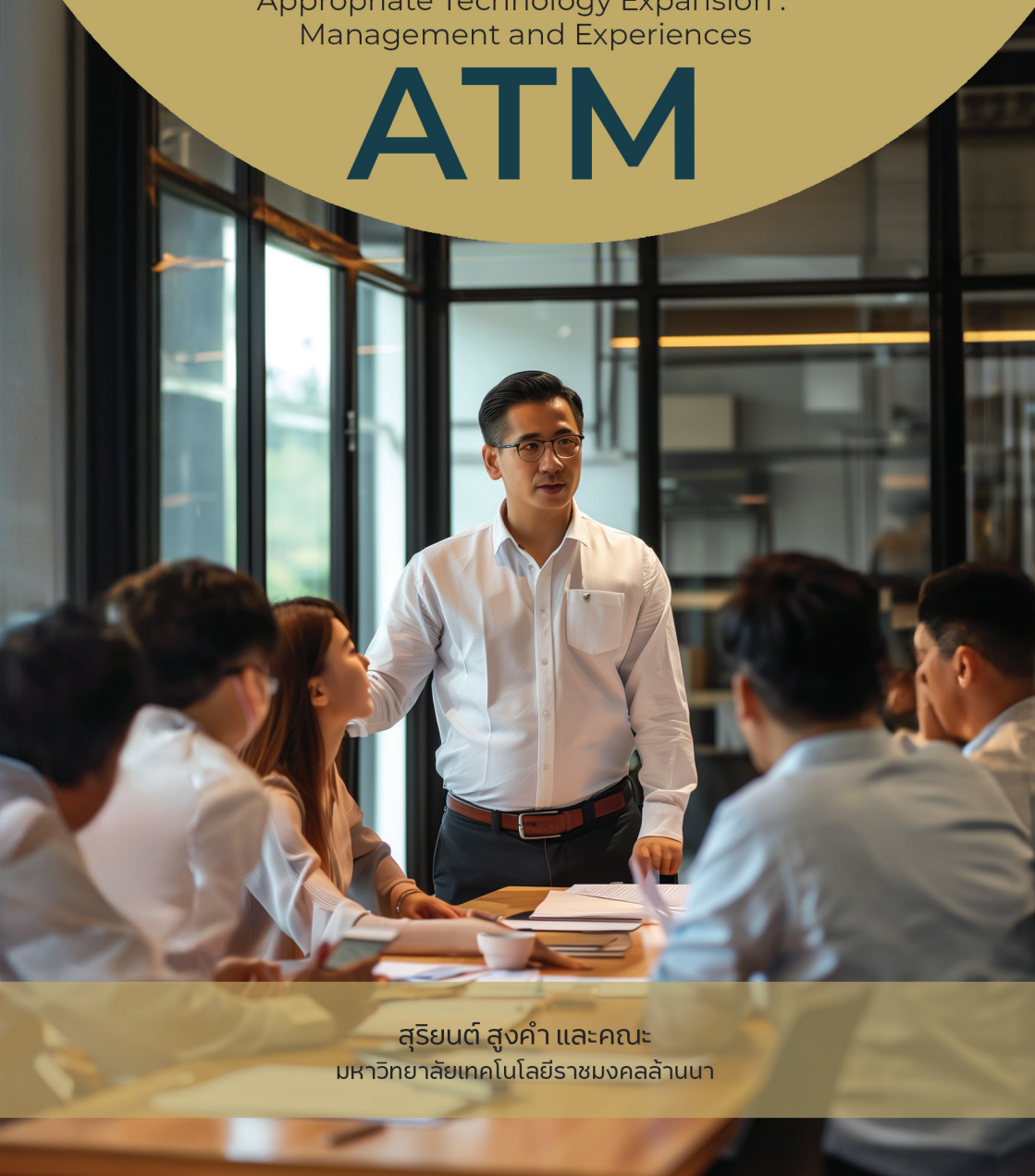

การขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม : การจัดการและประสบการณ์

Appropriate Technology Expansion :
Management and Experiences

ATM

สุริยนต์์ สูงคำ และคณะ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

การขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม :
การจัดการและประสบการณ์

Appropriate Technology Expansion : Management and Experiences

ATM

“การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม
เพื่อสร้างขีดความสามารถ
และโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์”

สุริยนต์ สูงคำ และคณะ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

ได้รับทุนอุดหนุนกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.)
โดยหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ประจำปี 2566
กรอบเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างโอกาสทางสังคม (เลขสัญญาสนับสนุน A11F660104)

การขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม :
การจัดการและประสบการณ์
Appropriate Technology
Expansion : Management
and Experiences

ATM

การขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม : การจัดการและประสบการณ์
Appropriate Technology Expansion : Management and Experiences

ผู้เขียน สุรียนต์ สูงคำ อภิรักษ์ สงรักษ์ เกศินี ไหมคง ศกสิทธิ์น์ ชูนน
ศิลาวรรณ สังข์ทอง อัยวริญ แก้วชิต สุทธิดา ชำนาญ และเอเซีย หงษ์โสภา

บรรณาธิการ : รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ จันทรณีย์

ISBN: 978-616-8337-29-5

สงวนลิขสิทธิ์:

ลิขสิทธิ์ของ สุรียนต์ สูงคำ อภิรักษ์ สงรักษ์ เกศินี ไหมคง ศกสิทธิ์น์ ชูนน ศิลาวรรณ สังข์ทอง
อัยวริญ แก้วชิต สุทธิดา ชำนาญ และเอเซีย หงษ์โสภา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

พิมพ์ครั้งที่ 1 : มีนาคม พ.ศ. 2567

จำนวน 300 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 2 : พฤษภาคม พ.ศ. 2567

จำนวน 500 เล่ม (ฉบับปรับปรุง)

พิมพ์ที่ โอคิว มีเดีย 089-4660752

“การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสร้างขีดความสามารถ
และโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์”
(ได้รับทุนอุดหนุนกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (วน.)
โดยหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ประจำปี 2566
กรอบเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างโอกาสทางสังคม (เลขสัญญารับทุน A11F660104)

คำนำ

เครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ได้รับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับดำเนินการในแผนงานวิจัย “การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างขีดความสามารถและโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์ ตำแหน่งรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย เป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างโอกาสทางสังคมและการสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม โดยมีพื้นที่ดำเนินงาน 7 จังหวัด เป้าหมาย ได้แก่ จังหวัดลำปาง จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดพิจิตร จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา มีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในภูมิภาคดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ด้วยความหลากหลายและต่างบริบทของการดำเนินงาน “การบริหารจัดการงานวิจัย” จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะส่งผลให้การดำเนินงานวิจัยนั้นสามารถดำเนินการไปได้ตามแผนงาน บรรลุวัตถุประสงค์ของกระบวนการงานวิจัย เกิดผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

“การขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม : การจัดการและประสบการณ์” เล่มนี้ จึงเป็นการรวบรวมกระบวนการขั้นตอนของการบริหารจัดการงานวิจัย ผ่านแนวคิดวงจรคุณภาพเดมมิง (PDCA) โดยเฉพาะกระบวนการติดตาม หนุนเสริม ที่ทีมแผนงานวิจัยได้นำแนวคิดการหนุนเสริมแบบเดิม เสริมพลัง มาประยุกต์ใช้ มุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างความรู้ในการบริหารงานวิจัยอย่างมีระบบ ให้ผู้ใช้งานได้รับประโยชน์สูงสุดในการนำความรู้นี้ไปใช้ในการวางแผนและดำเนินงานวิจัยของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

หวังว่า “การขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม : การจัดการและประสบการณ์” นี้จะเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์และเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้ที่สนใจในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการบริหารงานวิจัย เป็นเส้นทางที่ชัดเจนและสร้างมั่นใจสำหรับผู้่านทุกท่าน คณะผู้จัดทำขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์ ผู้บริหารแผนงานวิจัย นักวิจัยทุกท่าน และทีมงาน ๑ สต๊าฟ ที่มีส่วนในการพัฒนาคู่มือนี้

สุรียนต์ สูงคำ

1 พฤษภาคม 2567

คำนิยม

หลายปีก่อนผมมีโอกาสเข้าร่วมเรียนรู้ในเวทีสัมมนาเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนความก้าวหน้า การขับเคลื่อนโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ซึ่งเป็นช่วงที่หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) เริ่มต้นทำงานในการออกแบบกระบวนการวิจัยที่เน้นพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อการแก้ไขปัญหาคความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ทำให้ได้เห็นถึงการใช้กลยุทธ์จัดการงานวิจัยที่ชาญฉลาดในหลายมิติ และคิดว่าเป็นเรื่องยากมาก หากจะชักนำเครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลเข้าไปร่วมทำงานการพัฒนาเชิงพื้นที่สำหรับแก้ไขปัญหาคความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ

จนกระทั่งในปี 2566 ทางเครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ได้รับการทาบทามจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ให้เข้าไปเสริมการทำงานของมหาวิทยาลัยพัฒนาพื้นที่ ซึ่งกำลังเริ่มต้นพัฒนาโมเดลแก่จน ในการสร้างโอกาส ส่งเสริมอาชีพ และเพิ่มขีดความสามารถให้กับครัวเรือนคนจน ในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ (SRA) 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลำปาง กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด มุกดาหาร พัทลุง ปัตตานี และยะลา จึงเป็นความท้าทายในการออกแบบระบบและกลไกการบริหารจัดการเพื่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) ต่อกลุ่มเป้าหมาย จึงเกิดเป็นแผนงานวิจัย “การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างขีดความสามารถและโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์” โดยมีโครงการวิจัยย่อย 7 โครงการ มีนักวิจัยและทีมจัดการงานวิจัย 68 คน และเจ้าหน้าที่ประสานงานอีก 7 คน ด้วยระยะเวลาวิจัยเพียง 12 เดือน กับเป้าหมายการบริหารจัดการงานวิจัยให้แล้วเสร็จอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างชุดความรู้ในการพัฒนาระบบและกลไกภายในเครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล จึงมีการพัฒนาทีมงานและกระตุ้นกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

การขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม : การจัดการและประสบการณ์ จึงเป็นผลงานที่ “น้องยนต์” นายสุริยนต์ สูงคำ เจ้าหน้าที่วิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มทร.ล้านนา ในฐานะทีมงานชุดประสานงานกลางของแผนงานวิจัยที่ผมบาทามและขอตัวจากต้นสังกัดมาทำงานในทีมกลางร่วมกับน้องๆ ของ มทร.ศรีวิชัย ซึ่งระหว่างการทำงาน ในฐานะผู้อำนวยการแผนงาน มีความต้องการเห็นงานเขียนสักชิ้นจากน้อง ๆ เจ้าหน้าที่ “น้องยนต์” ก็ขันอาสาช่วยรวบรวมและเขียนสรุปข้อมูล ถอดกระบวนการทำงานชุดเครื่องมือ รวมทั้งยังวิเคราะห์ถึงผลความสำเร็จของการทำงานในแต่ละพื้นที่

ต้องชื่นชมผลงานเล่มนี้มาก ๆ เพราะตลอดเวลาที่ร่วมกิจกรรมและลงพื้นที่ปฏิบัติการจริง ทีมได้เรียนรู้กลวิธีการทำงานที่นำเอาความเชี่ยวชาญของแต่ละคนมาเติมเต็มระหว่างกัน และน้องยนต์ได้ใช้ความสามารถในการเป็นนักกระบวนการทางสังคม และด้วยผ่านการบวเรียนทางธรรมจนเชี่ยวชาญในระดับที่เข้าใจ “หัวใจนักปราชญ์” ซึ่งประกอบด้วยคำว่า “สุ จิ ปุ ลิ” คือการฟัง การคิด การถาม และการเขียน จนมีความเข้าใจต่อการวิพากษ์การทำงานที่เป็นประโยชน์หลายประการสำหรับเครือข่าย โดยเฉพาะความเห็นที่ว่าแท้จริงแล้ว “เราต่างโน้มตัวเข้าหากัน” ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่แสดงถึงความ เป็นชาวราชมขมกคคที่แท้จริง

ผมขอขอบคุณความเสียสละ ความทุ่มเทของ “น้องยนต์” และชื่นชมต่อความตั้งใจในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ ดีใจที่ได้มีส่วนในการเติมบู่ให้เมล็ดพันธุ์นักบริหารจัดการงานวิจัย ได้เติบโตขึ้นในเครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมกคค และจะกลายเป็นร่มไม้ใหญ่ในการให้โอกาสเมล็ดพันธุ์อื่นได้พึ่งพิงต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมกคคศรีวิชัย

10 มีนาคม 2567

คำนิยม

หนังสือ “การขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม : การจัดการและประสบการณ์” เป็นผลงานที่น่าภูมิใจและน่าชื่นชมเป็นอย่างยิ่ง เหตุผลประกอบความคิดและความรู้สึกนี้ เนื่องจากผู้เขียนหลักหนังสือเล่มนี้คือคุณสุรียนต์ สูงคำ เป็นนักจัดการงานวิจัย (Research Manager) ที่มาจากบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ หรือที่เราเรียกว่า PO ที่สามารถก้าวข้าม comfort zone ของตนเอง ด้วยความท้าทายในการสกัดองค์ความรู้และประสบการณ์จากผู้เขียนเอง และจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาเรียบเรียงและเล่าเรื่องเพื่อการต่อยอดในการพัฒนางานวิจัยได้อย่างงดงาม

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ได้แสดงข้อมูลและแนวทางในการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีระบบวงจรของเดมมิง (The Deming Cycle) หรือวงล้อ PDCA มาใช้กับการบริหารจัดการงานวิจัย โดยในกรณีนี้มุ่งเน้นไปที่การประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการงานวิจัยในลักษณะการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม หรือที่เรียกว่า Appropriate technology implementation (App Tech) ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้เครื่องมือที่ค่อนข้างเหมาะสม เนื่องจากทั้ง 4 ขั้นตอนของ The Deming Cycle คือ Plan (P) Do (D) Check (C) Act (A) เป็นกลไกที่สามารถตรวจสอบผลการดำเนินการและพัฒนาการของงานวิจัยได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานในรูปแบบ Appropriate technology implementation (App Tech) กลไกในแต่ละขั้นตอนจะมีความสำคัญอย่างยิ่งใน การที่จะขับเคลื่อนวงล้อของการขยายผลเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีความต่อเนื่องของการประยุกต์ใช้ หรือพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อไป โดยแต่ละขั้นตอน ควรมีจุดเน้นดังต่อไปนี้

Plan = การคัดเลือกเทคโนโลยีและการวางแผนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่สุด

Do = การใช้เทคโนโลยีตามแผนการใช้เทคโนโลยีที่วางไว้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

Check = การตรวจสอบการใช้เทคโนโลยีตามแผนการใช้เทคโนโลยีที่วางไว้เพื่อให้ข้อสังเกต/ข้อเสนอแนะ/ปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนเทคโนโลยี ให้สามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการขยายผลการใช้เทคโนโลยี

Act = การนำข้อสังเกต/ข้อเสนอแนะ/ปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนเทคโนโลยี ให้สามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการขยายผลการใช้เทคโนโลยี หรือเพื่อต่อยอดความสำเร็จของการใช้เทคโนโลยีที่ต่อเนื่องต่อไป

ท้ายที่สุดนี้ขอแสดงความยินดีกับแผนงานวิจัย “การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างขีดความสามารถและโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์” ที่มีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์ เป็นหัวหน้าแผนงาน ที่ได้สร้างกลไกต้นแบบในการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม หรือที่เรียกว่า Appropriate technology implementation (App Tech) ให้เกิดการขยายผลในวงกว้างต่อไป และขอชื่นชมทีมผู้เขียนที่ได้สร้างสรรค์ผลงานอันเป็นประโยชน์ในวงวิชาการและวิจัยต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณสุริยนต์ สูงคำ ที่เป็นลูกศิษย์หลักสูตรนักจัดการงานวิจัย ABC Academy รุ่นที่ 1 ที่เป็ความภาคภูมิใจของหลักสูตร และเป็นบทพิสูจน์ผลกระทบ (Impact) ของหลักสูตรในการพัฒนาบุคลากรทางการวิจัยที่มีความสามารถสูงให้กับประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรม

ศาสตราจารย์ ดร.เสมอ ถาญ้อย

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยพะเยา

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
คำนิยาม	ข
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	จ
บทที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารจัดการการวิจัย	1
บทที่ 2 เครื่องมือการบริหารจัดการงานวิจัย	5
บทที่ 3 การบริหารจัดการโครงการวิจัยเพื่อขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม	9
บทที่ 4 ผลของการดำเนินงาน	51
บทที่ 5 เรียงร้อยตามรอยทาง	59
เกี่ยวกับผู้เขียน	75
บรรณานุกรม	76
คณะทำงาน	80

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แนวคิดทฤษฎีระบบวงจรของเดมมิง (The Deming Cycle)	7
3.1 โครงสร้างการบริหารจัดการแผนงานวิจัย เพื่อขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมเครือข่าย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล	12
3.2 พิธีเปิด การสัมมนาทางวิชาการ RMUT Appropriate Technology Symposium 2024 “Appropriate Technology for Sustainable living” “การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิต” ระหว่างวันที่ 26-27 มีนาคม 2567 ณ โรงแรมคริสตัล ไฮเต็ล หาดใหญ่	21
3.3 พิธีเปิด การสัมมนาทางวิชาการ RMUT Appropriate Technology Symposium 2024 “Appropriate Technology for Sustainable living” “การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิต” ระหว่างวันที่ 26-27 มีนาคม 2567 ณ โรงแรมคริสตัล ไฮเต็ล หาดใหญ่	21
3.4 พิธีเปิด การสัมมนาทางวิชาการ RMUT Appropriate Technology Symposium 2024 “Appropriate Technology for Sustainable living” “การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิต” ระหว่างวันที่ 26-27 มีนาคม 2567 ณ โรงแรมคริสตัล ไฮเต็ล หาดใหญ่	22

3.5	การจัดเวทีเพื่อนำเสนอความก้าวหน้าของการดำเนินงานโครงการ	25
3.6	การจัดเวทีเพื่อนำเสนอความก้าวหน้าของการดำเนินงานโครงการ	27
3.7	การลงพื้นที่เพื่อติดตามประเมินผลแบบเติมเสริมพลังโดยผู้ทรงคุณวุฒิ	30
3.8	การลงพื้นที่เพื่อติดตามประเมินผลแบบเติมเสริมพลังโดยผู้ทรงคุณวุฒิ	30
3.9	การจัดเวทีสะท้อนคิดระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ ทีมบริหารแผนงาน และนักวิจัย	31
3.10	การบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลด้วยแนวคิดทฤษฎีระบบวงจร ของเดมมิง (The Deming Cycle)	34

บทที่ 01

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหาร
จัดการงานวิจัย

“การบริหาร” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง “ปกครอง เช่น บริหารส่วนท้องถิ่น, การดำเนินการ, จัดการ เช่น บริหารธุรกิจ, ออกกำลัง เช่น บริหารร่างกาย, ดำรัสสั่ง เช่น ราชบริหาร, คำแถลงไข เช่น พระพุทธบริหาร” ได้ให้ความหมายของ คำว่า “จัดการ” หมายถึง “สั่งงาน ควบคุมงาน, ดำเนินงาน” หากพิจารณาทั้ง 2 คำ จะเห็นว่ามีมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน อันหมายถึง การดำเนินงาน ผ่านกระบวนการกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ การวางแผน การดำเนินงาน การควบคุม

การบริหารจัดการทุกประเภทจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารจัดการที่สำคัญ ได้แก่ บุคคล (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Management) หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า 4M ปีเตอร์ เอฟ ดรักเกอร์ (Peter F Drucker, 1970 ปรับปรุงจาก โซติ บริรัฐ, 2558)

การบริหารจัดการนับว่าเป็นกระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยจะมีผู้ทำหน้าที่หลักคือผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการวางแผน จัดการองค์การ การจัดตัวบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน รวมถึงการรายงานและงบประมาณ

การบริหารจัดการนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเมื่อต้องการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ กล่าวได้ว่าถ้าองค์กรหรือหน่วยงานไหนมีการวางแผนด้านการบริหารจัดการที่ดี ย่อมมีชัยไปกว่าครึ่ง ไม่เว้นแม้แต่กระบวนการงานวิจัย

การบริหารจัดการงานวิจัย หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้การวิจัยสามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะสามารถลดปัญหาที่ไม่สามารถผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้เต็มที่อันเนื่องมาจากการขาดเป้าหมายที่ชัดเจน ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานในทุกระดับ เกิดความซ้ำซ้อนของการทำวิจัยไม่ว่าจะเป็นซ้ำซ้อนเชิงพื้นที่/กลุ่มเป้าหมาย ซ้ำซ้อนเชิงการจัดสรรงบประมาณ โครงการที่ไม่อาจสามารถให้เกิดผลหรือสร้างผลกระทบได้ เป็นงานวิจัยที่ทำแล้วไม่มีความคุ้มค่า นักวิจัยเกิดความท้อแท้หรือหมดแรงที่จะทำต่อ

การบริหารจัดการงานวิจัย จึงเป็นการดำเนินการเพื่อที่จะให้งานวิจัยนั้นสามารถดำเนินการไปได้ตามแผนงานที่วางไว้ บรรลุวัตถุประสงค์ของกระบวนการงานวิจัย เกิดผล

ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นกระบวนการวางแผนการวิจัย การติดตามและควบคุมการวิจัย ให้เป็นไปตามแผนงาน รวมถึงการเผยแพร่และการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

หลักสำคัญของการบริหารจัดการงานวิจัย คือ 1) การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ รวมถึงทรัพยากรที่ต้องการดำเนินงาน 2) การวางแผนและดำเนินการตามแผนงาน 3) การบริหารงานบุคคล การสร้างทีมงานวิจัยให้มีความเข้มแข็งเพื่อการบริหารจัดการงานวิจัย รวมถึงการบริหารจัดการงบประมาณ ทรัพยากรของงานวิจัย 4) การกำกับติดตามโครงการวิจัยโดยนักวิจัยเองและผู้บริหารแผนงาน 5) การรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยต่อผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ทรงคุณวุฒิ 6) การสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเผยแพร่การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย และ 7) การจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน และการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

ทั้งนี้ขั้นตอนสำคัญของการบริหารจัดการโครงการวิจัย จะดำเนินการอย่างเป็นระบบ 3 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนโครงการวิจัย (research project planning) มีการกำหนดขอบเขตของโครงการวิจัย การเตรียมจัดทำโครงการวิจัย การออกแบบโครงการวิจัย การประเมินร่างโครงการวิจัย และการขออนุมัติหรือยื่นข้อเสนอโครงการวิจัย 2) การดำเนินงานโครงการวิจัย (research project implementation) โดยการปฏิบัติงานตามกิจกรรมการวิจัยที่กำหนดไว้ในโครงการ และ 3) การประเมินโครงการวิจัย (research project evaluation) เป็นการตรวจสอบประสิทธิผลของการดำเนินการโครงการวิจัย และความสำเร็จของการดำเนินงานวิจัยหลังสิ้นสุดโครงการวิจัย

โดยทั่วไป แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการวิจัยมักจะมุ่งไปที่การบริหารงานในระดับหน่วยงานหรือองค์กร แต่แท้จริงแล้วแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการวิจัยส่วนบุคคลก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน นักวิจัยจะต้องมีความสามารถในการบริหารงานวิจัยของตนเองอย่างน้อยก็คือ การทำวิจัยให้ถูกต้องตามหลักวิธีวิทยาการวิจัย และการใช้ระยะเวลาและทรัพยากรต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้อย่างคุ้มค่าและตรงกับที่ขอไว้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยและหน่วยงานที่มอบหมายทุนวิจัย ทั้งนี้เพื่อยังประโยชน์จากผลการวิจัยแก่ทั้งสองฝ่ายและสังคมซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการวิจัยมากที่สุด

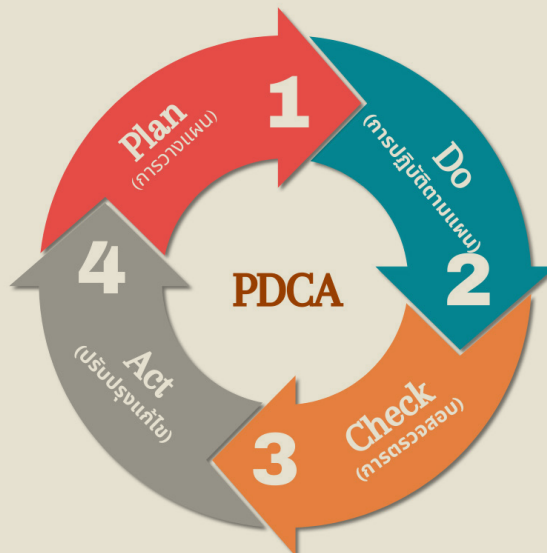
บทที่ 02

เครื่องมือการบริหาร
จัดการงานวิจัย

งานวิจัยจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานได้นั้น โดยทั่วไปมีการนำแนวคิดทฤษฎีระบบวงจรของเดมมิง (The Deming Cycle) หรือวงล้อ PDCA หลักคิดและเครื่องมือทางด้านการบริหารจัดการมาใช้ (บุญญา วัจนลอนันท์, 2563) ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบายแผนงาน เป็นการวางแผนงานเป้าหมาย การวิเคราะห์และสังเคราะห์ หาวิธีการและกระบวนการให้บรรลุเป้าหมายนั้น ๆ โดยจะต้องมีการกำหนดตัวบ่งชี้กำกับไว้เพื่อจะได้นำไปใช้ในการประเมินผล โดยสำหรับการบริหารจัดการงานวิจัยจะมีคำถามสำคัญคือ เป้าหมายสำคัญของการดำเนินงานคืออะไร จะมีกระบวนการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นได้อย่างไร ผู้ที่จะรับผิดชอบหรือดำเนินการในแต่ละส่วนนั้นเป็นใคร ต้องดำเนินการเมื่อไร โดยมีการกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์ที่จะได้ (Outcome) ว่ามีหน้าตาเป็นอย่างไร รวมถึงการกำหนดตัวชี้วัด แล้วจึงออกแบบมาเป็นแผนการดำเนินงาน การดำเนินการ (Do) การดำเนินงาน คือ เป็นลำดับขั้นตอนของการลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ เป็นการดำเนินงานตามขั้นตอนและเงื่อนไขต่าง ๆ โดยในการดำเนินงานนี้อาจมีกระบวนการทบทวนระหว่างดำเนินงานควบคู่ไปด้วยเนื่องจากในสภาวะการณ์จริงอาจมีปัจจัยอื่นเข้ามาแทรก แต่โดยแก่นจึงต้องยึดเป้าหมายและแผนการที่กำหนดไว้เป็นสำคัญ การตรวจสอบ (Check) การตรวจสอบหรือการประเมินผล เป็นกระบวนการหลังจากที่ดำเนินการแล้วเสร็จว่าได้ตามแผนงานที่ตั้งไว้ เป็นตามความคาดหวังหรือไม่อย่างไร โดยนำเอาตัวชี้วัดหรือเป้าหมายก่อนการดำเนินงานมาตรวจสอบ เป็นการเปรียบเทียบกับเป้าหมายของแผน ซึ่งจะมีทั้งส่วนที่เป็นไปตามแผนและไม่เป็นไปตามแผน โดยผู้ที่ทวนสอบจะต้องรู้ว่าถ้าเป็นไปตามแผนนั้นมีปัจจัยอะไรทำให้สำเร็จ ตรงกันข้ามหากไม่บรรลุตามแผนงานนั้นต้องหาสาเหตุว่าเพราะอะไรถึงไม่สำเร็จ สำหรับขั้นตอนนี้มีเครื่องมือสำคัญที่ใช้ตรวจเช็คคือ การทบทวนหลังปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR) ที่จะเป็เครื่องมือในการตรวจสอบ ทบทวนวิธีการทำงานที่มีใช่เป็นไปเพื่อการค้นหาคนที่ทำผิด หากแต่เป็นการทบทวนเพื่อสะท้อนคิดและทบทวนกระบวนการต่าง ๆ ให้เกิดเป็นบทเรียนที่ดีสำหรับการพัฒนางานต่อไป ในกระบวนการทำ AAR จึงมีคำถามสำคัญประกอบด้วย

1. เป้าหมายหรือความคาดหวังก่อนทำกิจกรรม
2. การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายหรือความคาดหวังหรือไม่ เพราะอะไร
3. สิ่งที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายหรือความคาดหวัง หรือปัญหาที่พบนั้นเกิดจากอะไร
4. เราได้เรียนรู้อะไรจากการลงมือทำ และหากจะมีการดำเนินการอีกครั้ง จะมีวิธีการปรับปรุงหรือทำให้ดีขึ้นได้อย่างไร

ซึ่งคำถามข้อที่ 4 นี้จะนำไปสู่วงจรที่ 4 คือ การปรับปรุง (Act) เป็นการนำผลการประเมินหรือสรุปบทเรียนหลังจากการดำเนินงานแล้วมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงผลการดำเนินงานในครั้งต่อไปให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เช่น สร้างความพึงพอใจให้มากขึ้น ผลงานได้รับรางวัลคุณภาพ มีการประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย ปริมาณงานมากขึ้น สร้างความคุ้มค่า หรือสร้างคุณค่าของผลงานให้สูงขึ้น โดยเมื่อมีการปรับปรุงแผนการดำเนินงานเสร็จแล้ว ก็จะเข้าสู่วงจรการทำ PDCA แบบนี้วนไป ดังแสดงในภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แนวคิดทฤษฎีระบบวงจรของเดมมิง (The Deming Cycle)

ที่มา : <https://blog.wu.ac.th/?p=11355>

จากข้างต้น ทำให้เห็นว่า PDCA เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ให้เป็นไปเพื่อการแก้ไขปัญห ทำให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงให้กระบวนการทำงานนั้นมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลอย่างต่อเนื่อง ลักษณะของ PDCA จึงเป็นลักษณะของการวนลูปไปเรื่อย ๆ จนเป็นวงจร ทุกการจัดการที่มีคุณภาพจึงมีความจำเป็นในการนำเอาหลักคิดหรือกระบวนการดังกล่าวเข้าไปดำเนินการ

การบริหารจัดการโครงการวิจัย โดยเทียบเคียงกับแนวคิดทฤษฎีระบบวงจรของเดมมิง จึงมี 3 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การวางแผนโครงการวิจัย (research project planning) มีการกำหนดขอบเขตของโครงการวิจัย การเตรียมจัดทำโครงการวิจัย การออกแบบโครงการวิจัย (Research Design) ที่แสดงถึงเนื้อหาสาระที่จะศึกษารวมถึงเทคนิคหรือกระบวนการที่จะให้ได้มาซึ่งข้อมูล การประเมินร่างโครงการวิจัย การขออนุมัติหรือยื่นข้อเสนอโครงการวิจัย โดยจะมีปัจจัยสนับสนุนสำคัญคือความเป็นวิชาการที่ต้องอาศัยวิชาการ ความเชี่ยวชาญ หรือศาสตร์หลายแขนงเข้ามาเกี่ยวข้องให้เกิดความกลมกลืนและผสมผสานเข้าด้วยกัน 2) การดำเนินงานโครงการวิจัย (research project implementation) โดยการปฏิบัติงานตามกิจกรรมการวิจัยที่กำหนดไว้ในโครงการ และ 3) การประเมินโครงการวิจัย (research project evaluation) เป็นการตรวจสอบประสิทธิผลของการดำเนินการโครงการวิจัย มีความต้องการข้อมูลบ่งชี้หลักว่าการดำเนินงานโครงการนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ การดำเนินงานของโครงการนั้นมีผลทั้งที่เป็นความสำเร็จและการไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์นั้นมีบทเรียนสำคัญอะไรที่จะนำไปสู่การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไขรวมถึงวางแผนการดำเนินงานในระยะต่อไป ทั้งนี้การประเมินโครงการวิจัยอาจครอบคลุมทั้งด้านประชากร สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ รวมถึงนโยบาย

บทที่ 03

การบริหารจัดการโครงการวิจัยเพื่อ
ขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม

หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) มีการทำงานและร่วมกำหนดจุดหมายให้มหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันการศึกษาเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในอันที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำรายครัวเรือน โดยการนำเอาข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคนในปี 2562 มาใช้ในการดำเนินงาน “ขจัดความยากจนและยกระดับฐานะทางสังคม” จำนวน 20 จังหวัดประกอบด้วย ปัตตานี อำนาจเจริญ แม่ฮ่องสอน ชัยนาท สุรินทร์ ยโสธร ศรีสะเกษ สกลนคร มุกดาหาร กาฬสินธุ์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา อุบลราชธานี ลำปาง พัทลุง นครราชสีมา ร้อยเอ็ด พิษณุโลก เลย และยะลา โดยใช้คำถามนำการวิจัย 3 ข้อสำคัญคือ 1. คนจนอยู่ที่ไหน 2. จนเพราะอะไร 3. จะพ้นความจนได้อย่างไรแบบเบ็ดเสร็จและยั่งยืนอย่างไร โดยผลของการดำเนินงานนั้นนำไปสู่การยกระดับ 7 จังหวัด คือ ลำปาง กาฬสินธุ์ มุกดาหาร ร้อยเอ็ด พัทลุง ปัตตานี และยะลา เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม ได้พัฒนาการวิจัย “พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area for Poverty Alleviation and Social Mobility; SRA)” ภายใต้แผนงานและนวัตกรรม “ขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ โดยการเพิ่มโอกาส ของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพการศึกษาเรียนรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรม” ให้มีการสร้างแพลตฟอร์มขจัดความยากจนของประเทศ (National Platform to End Poverty) สำหรับแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ โดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ที่ประกอบด้วยระบบค้นหา สอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจน เพิ่มโอกาสของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้น ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่

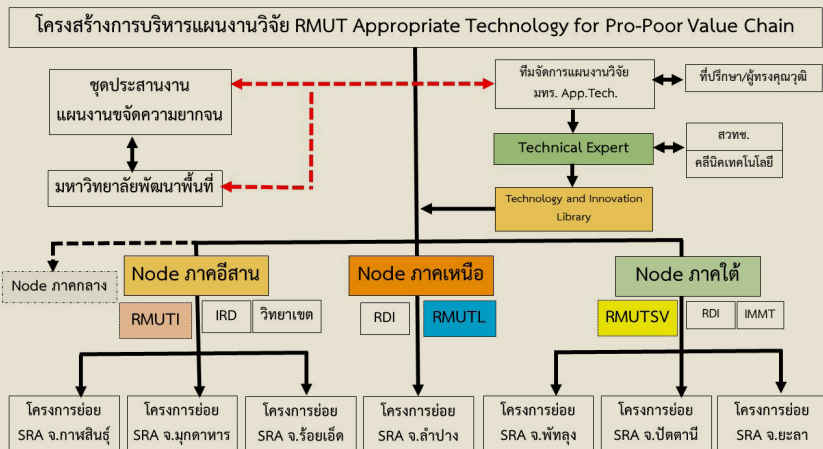
เครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยแผนงานขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ โดยการเพิ่มโอกาสและยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ จากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ประจำปีงบประมาณ 2566 ภายใต้ชื่อแผนงานวิจัย “การประยุกต์ใช้และ ขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างขีดความสามารถและโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่วิจัย เชิงยุทธศาสตร์” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรี วังชัย เป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย เพื่อให้โครงการวิจัยบรรลุตามเป้าหมายหลักของหน่วยให้ทุน ทางแผนงานจึงได้ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ดังนี้ 1) เพื่อประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม สำหรับการสร้างขีดความสามารถด้านอาชีพ ในห่วงโซ่การผลิตสำหรับโมเดลแก๊จน (Pro-Poor Value Chain) 2) เพื่อออกแบบและ สร้างความร่วมมือกับกลไกทางงานจัดการ ความยากจนระดับจังหวัด ในการพัฒนาศักยภาพคนจนเป้าหมายให้เกิดการ ยอมรับ และปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และ 3) เชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลเทคโนโลยีที่เหมาะสม จาก Technology and Innovation Library กับแพลตฟอร์มการแก้ปัญหาความยากจน อย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด

เพื่อเป็นการหนุนเสริมโมเดลแก๊จนระดับพื้นที่ ด้วยวิทยาศาสตร์ วิจัยและ นวัตกรรม ทั้งในส่วนที่เป็นการใช้โครงสร้างทางสังคม (Social Safety Net: SSN) โดย การสร้างขบวนการมีส่วนร่วมนำคนจนเข้าไปอยู่ในโครงสร้างสังคมเพื่อได้รับการช่วยเหลือ อย่างเร่งด่วน หรือการสร้างโมเดลแก๊จน ในมิติอาชีพและเศรษฐกิจ การสร้าง Pro-Poor Value Chain ที่ทำให้เกิดห่วงโซ่คุณค่าจากธุรกิจชุมชน ให้มีการดึงคนจนเข้าสู่ห่วงโซ่ ให้ เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับครัวเรือนยากจน เครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลจึงได้ออกแบบกระบวนการทำงาน โดยการนำเอาแนวคิดทฤษฎีระบบวงจรของ เดมมิง (The Deming Cycle) หรือวงล้อ PDCA มาใช้ ดังนี้

1. การวางแผน (Plan) แผนงานวิจัยได้มีการทบทวนบริบทเชิงพื้นที่ในการสร้าง กรอบการวิจัยเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างโอกาสทางสังคม เนื่องจากพื้นที่ทั้ง 7 จังหวัด มีการกระจายตัวตามภูมิภาคของประเทศ อีกทั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลมีความ เป็นเครือข่ายที่มีการทำงานร่วมกันมายาวนานแผนงานวิจัยจึงได้ออกแบบให้มี Node ระดับภาค เสนอแผนงานวิจัยต่อที่ประชุมคณะกรรมการอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคล 9 แห่ง เพื่อให้ความเห็นชอบแผนงานวิจัย โครงการวิจัย และแนวทางการ ดำเนินงานวิจัย โดยใช้ระเบียบหลักเกณฑ์ข้อกำหนด แนวปฏิบัติ ของหน่วยบริหารและ จัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ตามคู่มือการบริหารจัดการโครงการวิจัย และนวัตกรรม มีการประชุมคณะกรรมการอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

9 แห่งแต่งตั้งกลไกการทำงานร่วมกันระหว่างชุดประสานงานกรอบวิจัยแพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำของหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนา ระดับพื้นที่ (บพท.) มีสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลทั้ง 9 แห่ง และหน่วยงานผู้มีส่วนได้เสียสำคัญ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถด้านการพัฒนางานวิจัยเชิงพื้นที่ ด้านเทคโนโลยี และพาณิชย์ โดยจัดตั้งกลไกในรูปแบบของ คณะกรรมการบริหารโครงการ (Steering Committee) มีการนำเสนอทิศทาง เป้าหมาย ผลการดำเนินการเป็นระยะ ส่งต่อข้อมูลของการดำเนินงานสู่ระดับนโยบายส่วนกลาง และการขยายผล จนทำให้ได้โครงสร้างการบริหารงาน ดังแสดงในภาพที่ 3.1 ซึ่งการกำหนดโครงสร้างงานนอกจากจะทำให้เห็นภาพรวมการบริหารจัดการแผนงานวิจัยแล้วยังนำไปสู่การออกแบบกระบวนการทำงาน

ภาพที่ 3.1 โครงสร้างการบริหารจัดการแผนงานวิจัยเพื่อขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม
เครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ที่มา : รายงานจากการประชุมทีมบริหารจัดการกลางโครงการแก้จน โรงแรม
อีโคอินน์ จังหวัดตรัง, 2566

จากนั้นจึงมีการสังเคราะห์โมเดลแก่นในพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ทั้ง 7 จังหวัด จากข้อมูลบริบทคนจนและความต้องการในพื้นที่ พบข้อมูลรายละเอียดเชิงประเด็นปัญหาหลักในพื้นที่ และการวิเคราะห์ทางออกในการออกแบบโมเดลแก่น (OM) เพื่อตอบสนองพื้นที่ รวมถึงสถานการณ์ปัญหา/สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในโมเดลแก่นที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจในพื้นที่ เพื่อสกัดช่องว่างของเทคโนโลยีที่เหมาะสมซึ่งเป็นความต้องการและจำเป็นสำหรับโมเดลแก่น ในการตอบกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับผลกระทบ (ครัวเรือน) และคาดการณ์ผลการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีจัดการประชุมเพื่อพัฒนากรอบการวิจัย (Research Framework) ของแผนงานวิจัยกับกรอบวิจัยของโครงการวิจัยย่อยของแต่ละมหาวิทยาลัย เพื่อให้ได้โจทย์วิจัยและเป้าหมายที่ชัดเจนและวัดได้จริง ตรงประเด็นความต้องการของกรอบการวิจัยเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างโอกาสทางสังคม การกำหนดนิยามเพื่อสร้างความเข้าใจตรงกันในระดับของคณะทำงานและนักวิจัยร่วม เช่น เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) หมายถึง องค์ความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสม นวัตกรรมพร้อมใช้ หรือกระบวนการที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ หรือปรับปรุงจากผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการเดิม หรือเทคโนโลยีที่ได้มีการคิดค้นมาแล้ว ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้จริงให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และสร้างคุณค่าหรือมูลค่าเพิ่ม ให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (กลุ่มคนจนเป้าหมาย/แรงงานยากจน/กลุ่มเปราะบางยากจน/ครัวเรือนยากจน) เกิดการเปลี่ยนแปลงสร้างผลกระทบทั้งเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นที่ยอมรับและขยายผลได้ (อภิรักษ์ สงรักษ์, 2566) จนได้ข้อเสนอโครงการที่ผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนทั้งสิ้น 7 จังหวัด SRA ดังนี้

พื้นที่ SRA	ชื่อโครงการ	หัวหน้าโครงการวิจัยย่อย
จังหวัดลำปาง	การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสร้างขีดความสามารถและสร้างโอกาสทางสังคมสำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์จังหวัดลำปาง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สันติ ช่างเจรจา มทร.ลำปาง
จังหวัดกาฬสินธุ์	การเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสทางสังคมสำหรับคนจนในเขตพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ด้วยการจัดการห่วงโซ่คุณค่าธุรกิจเกษตรด้วยการประยุกต์ใช้และขยายผลจากเทคโนโลยีที่เหมาะสม	อาจารย์เครือวัลย์ มาลาศรี มทร.อีสาน วช.ขอนแก่น
จังหวัดร้อยเอ็ด	โครงการเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสคนจนเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดด้วยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม	อาจารย์สุบรรณ ทุมมา มทร.อีสาน วช.ร้อยเอ็ด
จังหวัดมุกดาหาร	การเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสทางสังคมสำหรับคนจนในเขตพื้นที่จังหวัดมุกดาหารด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไกรศรี ศรีทัพไทย มทร.อีสาน วช.สกลนคร
จังหวัดพัทลุง	การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างขีดความสามารถและโอกาสทางสังคมสำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดพัทลุง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นพดล โพธิ์กำเนิด มทร.ศรีวิชัย (สงขลา)

พื้นที่ SRA	ชื่อโครงการ	หัวหน้าโครงการวิจัยย่อย
จังหวัด ปัตตานี	การประยุกต์ใช้และขยายผล เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างขีด ความสามารถและโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่จังหวัด ปัตตานี	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชูไธดี สนิ มทร.ศรีวิชัย (สงขลา)
จังหวัดยะลา	การประยุกต์ใช้และขยายผล เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างขีด ความสามารถและโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมาย ในพื้นที่เชิง ยุทธศาสตร์จังหวัดยะลา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิตติศักดิ์ ชุมทอง มทร.ศรีวิชัย (สงขลา)

นอกจากนี้ หน่วยบริหารแผนงานวิจัย จึงได้วางแผนในส่วนของการดำเนินงาน โดยกำหนดระยะเวลาไว้ดังนี้

1. ระยะ 1-3 เดือน มีการดำเนินงานสำคัญ คือ 1) วิเคราะห์ห่วงโซ่การผลิตของ โมเดลแก๊จน โดยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลการผลิตของห่วงโซ่ การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ ของห่วงโซ่การผลิต 2) การจัดการห่วงโซ่คุณค่า/เชื่อมถึงคนจนเป้าหมาย โดยการวิเคราะห์ ห่วงโซ่ Pro-poor Value Chain การขยายห่วงโซ่ไปถึงคนจน/ดึงคนจนเข้าสู่ห่วงโซ่และ วิเคราะห์ความต้องการใช้ App.Tech. ในห่วงโซ่คุณค่าใหม่

2. ระยะ 4-6 เดือน เป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุน ขีดความสามารถใหม่สำหรับคนจน/ผู้ประกอบการในพื้นที่ (Local Enterprises) โดยการ ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนโมเดลแก๊จนในกระบวนการผลิตของคนจน/ผู้ประกอบการ ในพื้นที่ (Local Enterprises) เป้าหมาย การประเมินความพร้อมเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการวิเคราะห์ระดับเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนโมเดลแก๊จน

3. ระยะ 7-9 เดือน อยู่ในช่วงของการสร้างกระบวนการยอมรับเทคโนโลยีที่ เหมาะสมของคนจนและผู้ประกอบการในพื้นที่ (Local Enterprises หรือ LE) /ธุรกิจเพื่อ

สังคม (Social Enterprise หรือ SE) ผ่านตรวจประเมินการยอมรับเทคโนโลยีที่เหมาะสมของคนจน/LE และการพัฒนาศักยภาพการเป็น นวัตกรรมแก่นักการถ่ายทอดในพื้นที่

4. ระยะ 10-12 เดือน เป็นการเชื่อมโยงระบบเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับแพลตฟอร์มการแก้จนในระดับจังหวัด โดยทางแผนงานวิจัยจะมีการสร้างความร่วมมือการเชื่อมโยงเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับแพลตฟอร์มการแก้ปัญหาความยากจนระดับจังหวัด จัดทำรูปแบบการสนับสนุน/การบำรุงรักษาเทคโนโลยีในโมเดลแก้จนระดับจังหวัด และมีแผนการสำคัญสำหรับการดำเนินงานโครงการ คือ การประเมินผลการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจในห่วงโซ่คุณค่า โดยการประเมินมูลค่าการเปลี่ยนแปลงของหน่วยธุรกิจ ในห่วงโซ่คุณค่าใหม่ มีการประเมินผลตอบแทนในการลงทุนของโครงการวิจัย (Return on Investment หรือ ROI) และการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมของโครงการวิจัย (Social Return on Investment หรือ SROI)

2. การปฏิบัติตามแผนงาน (Do) หน่วยบริหารแผนงานวิจัย ได้ดำเนินงานซึ่งหากพิจารณาตามแผนระยะการทำงานสามารถทำให้เห็นถึงห่วงโซ่คุณค่าบทบาทการบริหารจัดการแผนงานวิจัยของคณะทำงาน ได้ดังนี้

ต้นน้ำ (Upstream) เป็นขั้นตอนการสร้างความร่วมมือและเป้าหมายร่วมการพัฒนาโจทย์วิจัยระหว่างนักวิจัยกับแผนงาน การพัฒนาข้อเสนอโครงการ การออกแบบและวางแผนการทำงานร่วมกัน การวางระบบ M&E การจัดการงบประมาณทุนวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในห่วงโซ่การผลิต ห่วงโซ่คุณค่า ภายใต้โมเดลแก้จนของแต่ละพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อสังเคราะห์ Pro-Poor Value Chain ของการผลิตในพื้นที่ มีการพัฒนาเครื่องมือเพื่อดำเนินงานโครงการควบคู่ไปกับการติดตามประเมินผลโครงการ ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าที่มุ่งเน้นเป้าหมายกลุ่มคนยากจน (Pro-Poor Value Chain) ให้เป็นเครื่องมือสำหรับการสร้างขีดความสามารถและสร้างโอกาสทางสังคมให้กับกลุ่มคนยากจน การเชื่อมโยงกลุ่มคนยากจนกับห่วงโซ่อุปทานหรือห่วงโซ่คุณค่าใหม่ของสินค้าหรือบริการที่มีอยู่ตามบริบทฐานทรัพยากรของชุมชนเกิดการจ้างงานในพื้นที่

ได้มีการวิเคราะห์ช่องว่างปัญหา ความต้องการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ระดับความพร้อมของคนจนเป้าหมายด้านความรู้และการยอมรับเทคโนโลยี (Societal Readiness Level; SRL) เพื่อกำหนดแนวทางยกระดับห่วงโซ่คุณค่า ภายใต้โมเดลแก่นของแต่ละพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาของพื้นที่และบริบทความต้องการของคนจนเป้าหมาย

กลางน้ำ (Midstream) เป็นขั้นตอนของการติดตามและควบคุมคุณภาพงาน การจัดการงบประมาณทุนวิจัย การจัดการความสัมพันธ์และความร่วมมือ การผลักดันผลงานไปใช้ประโยชน์ และการสื่อสารสาธารณะ แผนงานวิจัยได้มีการสำรวจ วิเคราะห์นวัตกรรมพร้อมใช้และเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการประเมินความพร้อมของเทคโนโลยีและความเที่ยงตรงเหมาะสมของเทคโนโลยีก่อนนำไปปรับใช้และถ่ายทอดสู่คนจนเป้าหมาย ภายใต้โมเดลแก่น (OM) ที่กำหนดไว้ โดยการประเมินระดับเทคโนโลยีที่เหมาะสมนั้น แผนงานวิจัยได้ออกแบบเกณฑ์การประเมินระดับเทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology Level: ATL) โดยแบ่งเป็น 4 ระดับ (สุขติ จันทรมณีย์, 2567)

A : ต่อ ยอด (Continuing) มีเทคโนโลยีนวัตกรรม และกระบวนการ เทียบเคียงระดับ TRL 8-9 ที่ได้รับการพิสูจน์และเป็นที่ยอมรับแล้วว่าใช้ได้ดี ถูกนำไปใช้กับพื้นที่อื่น และเกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่

B : พร้อมใช้ (Implementation) มีเทคโนโลยีนวัตกรรม และกระบวนการ เทียบเคียงระดับ TRL 6-7 ที่ได้รับการพิสูจน์ผ่านการสาธิตในสถานะทำงานจริงและเป็นที่ยอมรับแล้วว่าใช้ได้ดีถูกนำไปใช้กับพื้นที่อื่น แต่ยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่

C : ประยุกต์ (Applied) มีเทคโนโลยีนวัตกรรม และกระบวนการ เทียบเคียงระดับ TRL 4-5 ต้นแบบผ่านการสาธิตในระดับห้องปฏิบัติการและ/หรือในสถานะใกล้เคียงสภาพแวดล้อมจริงได้รับการพิสูจน์และเป็นที่ยอมรับแล้วว่าใช้ได้ดีแต่ยังไม่มีนำไปปรับใช้กับพื้นที่อื่น

D : วิจัย (Research) มีเทคโนโลยีนวัตกรรม และกระบวนการ เทียบเคียงระดับ TRL 1-3 ที่ได้บทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเริ่มศึกษาทดลองวิเคราะห์ และมีความเป็นไปได้ตามความคาดหวัง แต่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์และเป็นที่ยอมรับ

จนถึงการออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อรับ ปรับใช้ เทคโนโลยีที่เหมาะสม
สู่คนจนเป้าหมาย ภายใต้โมเดลแกน (OM) ด้วยคำนึงถึงปัจจัยเงื่อนไขความพร้อมและ
ขีดความสามารถของกลุ่มเป้าหมายมีการเชื่อมโยงความหมายให้สัมพันธ์กับอัตบุคคลทั้ง
5 ประเภทบุคคล คือ 1. Innovators 2. Early Adopters 3. Early Majority 4. Late
Majority และ 5. Laggards

จากนั้นแผนงานวิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีของโครงการ
วิจัยย่อยทั้ง 7 โครงการ โดยการเทียบเคียงกับแนวคิดทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี
(Technology Acceptance Model) ที่มีองค์ประกอบสำคัญคือ การรับรู้ถึงประโยชน์
และคุณค่าของเทคโนโลยีที่จะรับการถ่ายทอด ความง่ายและความซับซ้อนของ
เทคโนโลยีที่จะถ่ายทอด และสามารถกำหนดเป็นเกณฑ์คุณลักษณะย่อยในการประเมิน
เพื่อปรับแต่งกระบวนการได้และการเพิ่มประสิทธิภาพหรือผลสัมฤทธิ์ของการถ่ายทอด ซึ่งจะ
ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้และการวัดผล เพื่อประเมินความรู้ทักษะ ความสามารถ สมรรถนะและ
ความชำนาญของผู้รับการถ่ายทอดให้ตรงกับเนื้อหา วัตถุประสงค์การถ่ายทอด

ปลายน้ำ (Downstream) เป็นขั้นตอนการวัดผลเชิงเศรษฐกิจและสังคม
การสังเคราะห์งานและยกระดับงาน การผลักดันผลงานไปใช้ประโยชน์และการขยายผล
และการสื่อสารสาธารณะ ในส่วนของการวัดผลเชิงเศรษฐกิจและสังคมนั้น แผนงานวิจัย
ได้นำเอาแนวคิดในการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบของโครงการวิจัย การประเมินผล
กระทบทางเศรษฐกิจ ในการอธิบายผลสำเร็จจากการดำเนินงานวิจัยว่ามีประสิทธิภาพ
และเกิดประสิทธิผลเชิงผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) ทั้งในมิติทาง
ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม พัฒนาเครื่องมือสำหรับการประเมินมูลค่าตลอดทั้งห่วงโซ่
การประเมินรายได้ครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมายก่อนและหลังดำเนินโครงการวิจัย การ
วิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุน (Return on investment : ROI) และ
การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return On Investment:
SROI) มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้นักวิจัย 7 จังหวัด ได้เข้ารับการพัฒนาตนเอง
ในหลักสูตร “การประเมินผลกระทบทางสังคมกับงานพัฒนา (SIA) และการประเมิน
ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SLROI) ขั้นกลาง” รุ่นที่ 1 ซึ่งจัดโดยสถาบันวิจัย

และพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ด้วยการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และ หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) รับรองหลักสูตรโดยศูนย์วิจัยและพัฒนาเครื่องมือการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI TU) วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่งผลให้นักวิจัยที่เข้าร่วมเห็นภาพการใช้เครื่องมือการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) กับโครงการวิจัยและพัฒนา การแปลงคุณค่าทางสังคมเพื่อเตรียมคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) การใช้โปรแกรมคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ระดับต้น และการใช้โปรแกรมคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ระดับกลางจากกรณีศึกษางานพัฒนาของวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์

การเผยแพร่ผลงาน

การเผยแพร่ผลงานวิจัยเป็นอีกหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการงานวิจัย หน่วยบริหารแผนงานวิจัย ได้จัดงานสัมมนาทางวิชาการ RMUT Appropriate Technology Symposium 2024 “การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน” ระหว่างวันที่ 26–27 มีนาคม 2567 ณ โรงแรมคริสตัล โอเทล หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีศาสตราจารย์ ดร.สุวัจน์ ธัญรส รักษาการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย เป็นประธานในการเปิดงาน นอกจากนี้โครงการยังได้รับเกียรติจาก ดร.กิตติ สัจจาวัฒนา ผู้อำนวยการหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.), รองศาสตราจารย์ ดร.โมเชิต ศรีภูธร อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา สะแลแม อธิการบดีมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ทั้ง 9 แห่ง และผู้บริหารจากเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาพื้นที่ คุณจิรภา นุตาลัย, คุณสมประสงค์ พัยคมพันธ์, คุณเบญจมาศ ตีระมาศวนิช, รองศาสตราจารย์นภัทร วัจนเทพินทร์ นักวิจัยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารส่วนราชการ ภาคีเครือข่าย มีผู้เข้าร่วมงานทั้งสิ้น 263 คน

งานสัมมนาวิชาการในครั้งนี้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดแสดงนิทรรศการ ผลงานวิจัย จากนักวิจัยภายใต้แผนงานการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ทั้ง 7 SRA และผลงานวิจัยจากนักวิจัยภายใต้โครงการวิจัย Appropriate Technology รวมถึง ผลงานวิจัยเด่นของแต่ละเครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล กิจกรรมการ บรรยายพิเศษ โดยได้รับเกียรติจาก ดร.กิตติ สัจจาวัฒนา ผู้อำนวยการหน่วยบริหาร และจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) รองศาสตราจารย์ ดร. โฆษิต ศรีภูธร อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน รองศาสตราจารย์ ดร.อุเทน คำน่าน รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพัฒนาแบบอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ล้านนา รองศาสตราจารย์ ดร.พีรเดช ทองอำไพ ผู้อำนวยการสถาบันคลังสมองของชาติ รองศาสตราจารย์ ดร.วรุณี อริยวิริยะนันท์ ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลธัญบุรี การเสวนา “ถอดความสำเร็จการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อ สร้างขีดความสามารถและโอกาสทางสังคม” การนำเสนอ “บทบาทของหน่วยจัดการงาน วิจัยระดับมหาวิทยาลัยในการสนับสนุนโครงการวิจัยกรอบจัดปัญหาความยากจนเพื่อ สร้างผลลัพธ์และผลกระทบ” และการนำเสนอความสำเร็จและข้อเรียนรู้ของโครงการ วิจัย SRA การเสวนา “ประสบการณ์ ความสำเร็จ ในการขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสร้างโอกาสทางการแข่งขันของชุมชนสังคม” โดยเครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคล ผลกระทบสำคัญจากการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้เห็นการพัฒนางานวิจัย และการถ่ายทอดความรู้ ผ่านงานวิชาการ สร้างการเรียนรู้การประยุกต์ใช้และการขยาย ผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม เห็นภาพของการดำเนินงานที่เกิดประสิทธิภาพในวงกว้างทาง ด้านการสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนในพื้นที่ สมรรถนะของผู้ประกอบการในพื้นที่ ๆ มีความ เข้มแข็งขึ้น เพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขัน เกิดการจ้างงานในท้องถิ่น รวมถึง เกิดการพัฒนาผู้ประกอบการใหม่ ซึ่งเกิดจากการนำองค์ความรู้ไปขยายผลในพื้นที่จังหวัด ความยากจน ท้ายที่สุดอาจนำไปสู่การผลักดันให้เกิดการสนับสนุนให้มีการใช้วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในการพัฒนาประเทศ ให้เกิดการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำทาง สังคมในอนาคต

ภาพที่ 3.2 พิธีเปิด การสัมมนาทางวิชาการ
RMUT Appropriate Technology Symposium 2024

ภาพที่ 3.3 พิธีเปิด การสัมมนาทางวิชาการ RMUT Appropriate Technology Symposium 2024 “Appropriate Technology for Sustainable living”
“การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างคุณภาพชีวิต”
ระหว่างวันที่ 26-27 มีนาคม 2567 ณ โรงแรมคริสตัล โอเทล หาดใหญ่

ภาพที่ 3.4 บรรยายการเสวนา ในงานการสัมมนาทางวิชาการ
RMUT Appropriate Technology Symposium 2024
“Appropriate Technology for Sustainable living”
“การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างคุณภาพชีวิต”
ระหว่างวันที่ 26-27 มีนาคม 2567 ณ โรงแรมคริสตัล ไฮเทล หาดใหญ่

3. การตรวจสอบ (Check) หน่วยบริหารแผนงานวิจัย ได้กำหนดรูปแบบการตรวจสอบโดยใช้การติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการ โดยมีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1) การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ หรือ ผู้ประเมินภายนอกโครงการ

เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์หลักคือการยกระดับคุณภาพชีวิตคนจน เป้าหมายด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ความสามารถด้านการบริหารจัดการ โครงการของนักวิจัยและแผนงานวิจัย ผู้บริหารแผนงานวิจัยและคณะทำงานจึงได้มีการคัดเลือกผู้ประเมินภายนอกที่จะเข้ามาช่วยให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการแผนงานวิจัย โดยผู้ประเมินภายนอกนั้นจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ที่เพียงพอต่อการติดตามประเมินผลแบบองค์รวม มีความเข้าใจบริบทการทำงานของมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชภัฏ และที่สำคัญคือ มีความเข้าใจอันดีต่อการดำเนินงานโครงการวิจัย จึงทำให้ได้มาซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้ประเมินภายนอกโครงการ ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.พีรเดช ทองอำไพ ผู้อำนวยการสถาบันคลังสมองของชาติ
2. คุณจิริกา นุตาลัย ที่ปรึกษาแผนงานการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ
3. ดร.อโศก พลบำรุง ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ (ฝ่าย 1)
4. คุณสมประสงค์ พยัคฆ์พันธ์ รองประธานสมาพันธ์เอสเอ็มอีไทย
5. คุณเบญจมาศ ตีระมาศวนิช ผู้ทรงคุณวุฒิงานวิจัยพัฒนาพื้นที่
6. คุณจันทนา เบญจทรัพย์ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่
7. รองศาสตราจารย์นภัทร วัจนเทพินทร์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการนวัตกรรมและเทคโนโลยี
8. รองศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต กฤตาคม รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

กล่าวได้ว่าผู้ทรงคุณวุฒิในแผนงานวิจัยนี้นั้น ครอบคลุมทุกมิติที่เกี่ยวกับงานทั้งมิติชุมชน มิติเทคโนโลยี มิติอาชีพ/ตลาด มิติกลไกการขับเคลื่อนงาน และตัวแทนจากแหล่งทุน จากนั้นผู้บริหารแผนงานวิจัยจึงได้มีการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ เป้าหมาย

ในการดำเนินงาน มีผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านที่เป็นที่ปรึกษาตั้งแต่เริ่มการพัฒนาข้อเสนอโครงการ การที่ผู้ทรงได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นนั้น ทำให้ท่านเข้าใจบริบทของนักวิจัย บริบทของพื้นที่ เป้าหมายของโครงการ

2) การจัดเวทีเพื่อนำเสนอความก้าวหน้าของการดำเนินงานโครงการ

การติดตามประเมินแบบเดิม เสริมพลัง จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้ประเมินภายนอกจะต้องมีความเข้าใจในบริบทการทำงานรวมถึงความก้าวหน้าของโครงการวิจัยย่อย ผู้บริหารแผนงานจึงได้บรรจุกระบวนการนำเสนอรายงานความก้าวหน้าลงในโครงการ นับว่าเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ทั้งผู้ถูกประเมินและผู้ประเมินได้มีโอกาสสื่อสารระหว่างกัน เป็นการ Input ข้อมูลสถานการณ์ จากเล่มรายงานก่อนที่นักวิจัยจะมีการนำเสนออีกครั้ง

หากมองห่วงโซ่ของการติดตามประเมินผลโครงการ จะเห็นได้ว่าต้นน้ำ คือ การประเมินก่อนการดำเนินโครงการ คือ การประเมินข้อเสนอโครงการ การนำเสนอรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่ทีมบริหารแผนงานได้กำหนดไว้ก็คือ การติดตามประเมินผลในระยะกลางน้ำ เพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานที่มีการเทียบเคียงกับแผน แผนงานวิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการนำเสนอจำนวนทั้งสิ้น 2 ครั้ง ก่อนครั้งที่ 3 จะเป็นการนำเสนอเพื่อปิดโครงการ ทั้งนี้ผลของการติดตาม ประเมินผลในแต่ละรอบจะเป็นไปเพื่อการปรับปรุงกลยุทธ์ กระบวนการการทำงาน หรือเป็นบทเรียนสำหรับการดำเนินงานในระยะต่อไป

การจัดเวทีนำเสนอรายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ 1 เป็นการนำเสนอเป็น 3 เดือนแรก เพื่อทบทวนสถานการณ์ข้อมูลก่อนการดำเนินงานโครงการ นักวิจัยจะนำเสนอข้อมูลสถานการณ์ของชุมชนและสังคมก่อนการดำเนินงานโครงการ ประเด็นปัญหาหลักในพื้นที่ โมเดลแก๊จน การวิเคราะห์ข้อมูลห่วงโซ่การผลิต (Supply Chain) ในโมเดลแก๊จน เทคโนโลยีที่เหมาะสมซึ่งเป็นความต้องการและจำเป็นสำหรับโมเดลแก๊จน ความรู้หรือความเชี่ยวชาญหรือเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง วิธีการและแผนการดำเนินงานวิจัย ภายใต้วัตถุประสงค์แต่ละข้อ กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการยอมรับของท้องถิ่นและสังคมหรือชุมชนเป้าหมาย กระบวนการ

ขับเคลื่อนเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลห่วงโซ่คุณค่าใหม่ที่เป็นการสร้างโอกาสให้กับคนจน (Pro-Poor Value Chain) ภายใต้โมเดลแก๊งัน การวิเคราะห์โอกาสของการขับเคลื่อนห่วงโซ่คุณค่าใหม่ที่เป็นการสร้างโอกาสให้กับคนจน (Pro-Poor Value Chain) การออกแบบเส้นทางประเมินผลลัพธ์และผลกระทบ (Impact pathway) กลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานโครงการ และการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

รายงานระยะ 3 เดือนจึงเป็นดังการปรับแนวคิดเป้าหมายของการดำเนินงานระหว่างนักวิจัย หน่วยบริหารจัดการโครงการ และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งบัดนี้จะมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อสังเกต ร่วมแลกเปลี่ยนและทวนสอบกับนักวิจัย เกิดเป็นกระบวนการกลั่นกรอง การตัดทอนให้สิ่งที่จะทำนั้นมีความเป็นไปได้สามารถดำเนินการมากที่สุด ตอบโจทย์เป้าหมายร่วม รวมถึงร่วมพิจารณาแผนงาน กำหนดกรอบวิธีคิด และการกำหนดวิธีการทำงาน

ภาพที่ 3.5 การจัดเวทีเพื่อนำเสนอความก้าวหน้าของการดำเนินงานโครงการ

การจัดเวทีนำเสนอรายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ 2 เป็นกระบวนการรายงานผลการดำเนินงานในระยะ 6 เดือน โดยทั้ง 2 ครั้งนี้ ใช้กระบวนการติดตามจากเอกสารเล่มรายงาน และการรายงานของหัวหน้าโครงการวิจัยย่อย โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ให้คำแนะนำ จากเล่มรายงานและการนำเสนอของหัวหน้าโครงการวิจัย

ขั้นตอนของการรายงานในระยะนี้ จะเน้นและให้ความสำคัญกับระเบียบวิธีวิจัย และการดำเนินงาน ที่ใช้บนฐานของสถานการณ์ความยากจนระดับจังหวัด แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่นักวิจัยได้มีการทบทวนแล้ว ซึ่งส่วนหนึ่งจะปรากฏในรายงานระยะ 2 เดือนแรก ในส่วนของระเบียบวิธีวิจัยและการดำเนินงานจะเริ่มตั้งแต่ การคัดเลือกโมเดลแก่นจน ก่อนที่จะมีการวิเคราะห์ Pro-Poor Value Chain การวิเคราะห์เทคโนโลยีที่เหมาะสม การปรับแต่งเทคโนโลยีที่เหมาะสม การถ่ายทอดเทคโนโลยี การยอมรับเทคโนโลยี รวมถึงการประเมินผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์ ว่ามีกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงาน ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นอย่างไร และผลการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนนั้นเป็นอย่างไร

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เห็นกระบวนการติดตามและประเมินผลภายในแผนงานวิจัย ก่อนที่เล่มรายงานจะส่งถึงผู้ทรงคุณวุฒิ จะมีกรกลั่นกรองเบื้องต้นจากคณะทำงานของแผนงาน เพื่อให้คณะทำงานของแผนงานได้ตรวจสอบทางวิชาการเบื้องต้นที่มีต่อการดำเนินงานวิจัยก่อนที่จะมีการแจ้งกลับให้นักวิจัยดำเนินการแก้ไข (ตามแบบพิจารณา ร่างรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย “การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสร้างขีดความสามารถและโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์”) เมื่อนักวิจัยทำการแก้ไขแล้วจะทำการส่งกลับคืนมาที่แผนงานวิจัย และส่งให้กับผู้ทรงคุณวุฒิ

การจัดเวทีนำเสนอรายงานการดำเนินงานทั้ง 2 ครั้ง หลังจากได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว หน่วยบริหารจัดการแผนงานวิจัยจะทำการรวบรวมข้อเสนอแนะแล้วส่งให้นักวิจัยเพื่อทำการแก้ไข โดยใช้แบบฟอร์มการประเมินรายงานความก้าวหน้า ของโครงการวิจัย แล้วส่งกลับคืนไปให้นักวิจัย นักวิจัยทำการแก้ไขแล้วจัดส่งให้กลับคืนมาเป็นไฟล์และรูปเล่มรายงาน โดยมีแบบฟอร์มการแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ภาพที่ 3.6 การจัดเวทีเพื่อนำเสนอความก้าวหน้าของการดำเนินงานโครงการ

การประเมินโครงการวิจัย “การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสร้างขีดความสามารถและโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์”
แนบมาด้วย

3) การลงพื้นที่เพื่อติดตามประเมินผลแบบเดิมเสริมพลังโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

หลังจากอ่านเล่มรายงานและฟังการนำเสนอรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการทั้งระยะ 3 เดือน และ 6 เดือน รวมถึงการแลกเปลี่ยนกับนักวิจัยและทีมบริหารแผนงานในเวทีนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแล้ว ทีมบริหารแผนงานวิจัยได้จัดกระบวนการ Site visit ให้ผู้ทรงคุณวุฒิมีโอกาสได้พบปะ แลกเปลี่ยนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานโครงการ รวมถึงเห็นบริบทการทำงานของนักวิจัยในแต่ละจังหวัด เพื่อนำไปสู่การเติมเต็มกระบวนการทำงาน และการนำเข้าสู่ข้อมูลเพื่อให้รายงานผล

การดำเนินงานนั้นมีความสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น การลงไปในพื้นที่ทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้มีโอกาสเพิ่มเติมนักวิจัยในมุมมองที่ท่านมองเห็น ทีมบริหารแผนงานโครงการวิจัย ได้การออกแบบและลงพื้นที่เพื่อติดตามประเมินผลแบบเติมเสริมพล้งให้กับนักวิจัยแต่ละจังหวัด จำนวน 3 รอบ ดังนี้

รอบที่ 1 พื้นที่ภาคอีสาน 3 จังหวัดได้แก่ ร้อยเอ็ด มุกดาหาร และกาฬสินธุ์ ระหว่าง 19-22 มกราคม 2567 ทั้งนี้การลงพื้นที่ภาคอีสานทำให้เห็นภาพรวมการขับเคลื่อนงานที่ยุทธศาสตร์ของจังหวัดเป็นหลักในการขับเคลื่อนงาน การขับเคลื่อนงานบนฐานทรัพยากรที่เป็นทุนเดิมของชุมชน เห็นการทำงานร่วมกันของมหาวิทยาลัยในพื้นที่และการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มาร่วมลงทุนด้วย

รอบที่ 2 พื้นที่ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดลำปาง วันที่ 31 มกราคม 2567 ทำให้เห็นบทเรียนสำคัญของการทำงานระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางในฐานะหน่วยงานที่ทำงานมาตั้งแต่เริ่ม กับ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา หน่วยงานที่เข้ามาทำงานต่อเนื่อง เป็นโมเดลเครือข่ายที่มีใช้คู่แข่ง เป็นการทำงานบนฐานการให้เกียรติกินและกัน ที่มีเป้าหมายคือ ชาวบ้าน ชุมชน

รอบที่ 3 พื้นที่ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดพัทลุง ปัตตานี และยะลา ระหว่างวันที่ 3-5 กุมภาพันธ์ 2567 โดยทั้ง 3 จังหวัดนอกจากจะฉายภาพการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายแล้วยังทำให้เห็นถึงการนำปรับแต่งเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เป็นไปทบทวนพื้นฐานความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งในส่วนที่ลดปัญหาและเพิ่มสมรรถนะด้านการผลิตอย่างแท้จริง

ในการลงพื้นที่ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด คือ การหนุนเสริม เติมพล้ง ให้แก่นักวิจัยโครงการทั้ง 7 จังหวัด ทีมบริหารแผนงานโครงการวิจัยจึงได้ออกแบบกระบวนการไว้ 2 ส่วนหลัก คือ

3.1 การลงพื้นที่พบผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการ

การพบปะกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการ ไม่ได้เป็นไปเพื่อการตรวจสอบ และเพื่อจับผิดการดำเนินงานของนักวิจัย แต่เป็นไปเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้มีโอกาสทราบถึงบทเรียนสำคัญของการดำเนินงาน ผลของการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมอันเกิดจาก

กระบวนการวิเคราะห์ ทดสอบ ปรับปรุง ของนักวิจัยทั้ง 7 จังหวัด ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะคนจนเป้าหมายนั้นสามารถที่จะรับ ปรับใช้ หรือไม่อย่างไร รวมถึงการได้คุยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มากในนามขององค์กรที่สามารถที่จะขยายผลองค์ความรู้ เทคโนโลยี ไปสู่กลุ่มเป้าหมายอื่นหรือเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายองค์กรได้หรือไม่

ในขั้นตอนของการพบปะกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ ภายได้หลักคิดการเชื่อมั่นในศักยภาพของทีมวิจัยโครงการย่อยทั้ง 7 จังหวัด ทีมบริหารแผนงานวิจัยจึงมอบความไว้วางใจให้นักวิจัยได้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิเอง ตามบริบทสภาพแวดล้อมรวมถึงประเด็นที่นักวิจัยตระหนักร่วมกันว่าจะเกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับงานของตนเองในแต่ละจังหวัด การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้พบปะ จึงมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอภาพรวมของการดำเนินงานในพื้นที่ที่มีนักวิจัย และภาคีเครือข่าย (ประเด็นภาคีเครือข่ายที่นักวิจัยทั้ง 7 จังหวัดได้เชิญมาร่วมแลกเปลี่ยนนำเสนอใจที่เป็นภาคีที่มีโอกาสนโยบายไปขยายผลไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ที่มีพันธกิจหลักโดยตรง และโดยอ้อม) กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็กที่มีส่วนร่วมขับเคลื่อนงาน รวมถึงตัวแทนคนจน ได้มานำเสนอ บอกเล่าเรื่องราวของการทำงาน ให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้สะท้อนความคิดเห็น สอบถามผ่านรูปแบบเวทีแล้ว ยังมีการจัดแสดงผลงานการนำเอาเทคโนโลยีที่ผ่านกระบวนการปรับเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย นำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการพัฒนา การจัดทำเล่มคู่มือ นอกจากนี้บางพื้นที่ถือโอกาสที่ผู้ทรงคุณวุฒิลงพื้นที่จัดกิจกรรมพบกลุ่ม ถ่ายทอดเทคโนโลยีและองค์ความรู้สำหรับคนจนเป้าหมาย ซึ่งทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่นอกจากจะได้เห็นกระบวนการทำงานแล้ว ยังได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน พูดคุยกับคนจนเป้าหมายที่สามารถนำไปเพิ่มเติมเป็นข้อเสนอต่อการดำเนินงานโครงการ ดังแสดงในภาพที่ 3.7 – 3.8

ภาพที่ 3.7 การลงพื้นที่เพื่อติดตามประเมินผลแบบเดิมเสริมพลังโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาพที่ 3.8 การลงพื้นที่เพื่อติดตามประเมินผลแบบเดิมเสริมพลังโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

3.2 การจัดเวทีสะท้อนคิดกับนักวิจัย

การสะท้อนคิดระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัย และทีมบริหารแผนงานโครงการ จัดขึ้นภายหลังจากที่ได้มีการลงพื้นที่กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการแล้ว เป็นการรับฟัง ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิต่อการจัดทำรายงานฉบับ 6 เดือน ที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ ข้อเสนอแนะที่นักวิจัยทั้ง 7 จังหวัด ทำการปรับแก้รวมถึงการเพิ่มเติมเนื้อหาเมื่อผลการดำเนินงานเกิดขึ้นเพิ่มเติมจากที่ได้รายงานผลการวิจัย และเป็นการเติมข้อมูลจากส่วน ที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้มีโอกาสนำพื้นที่พบปะกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการ

ทีมบริหารแผนงานวิจัย ได้ออกแบบกระบวนการโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ มา แลกเปลี่ยนมุมมองต่อนักวิจัย เป็นการเติมเต็ม เติมพลังให้กับนักวิจัย โดยลักษณะเป็น การแลกเปลี่ยนกับนักวิจัยเพื่อเติมเต็มให้กับนักวิจัย ซึ่งจะสอดคล้องกับเป้าหมายแนวคิด ของการเสริมพลังอำนาจในการดำเนินงานในประเด็นการทำให้เกิดแสงสว่างทางปัญญา ในลักษณะที่ข้อเสนอแนะหรือประเด็นแลกเปลี่ยนนั้นเป็นลักษณะของการเปิดหูเปิดตา เปิดเผย และเปิดทาง เพื่อให้เกิดปัญหาหรือเกิดการเข้าใจใหม่ ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงาน ของแผนงานนั้น นักวิจัยหลายจังหวัดจึงได้เห็นในบางประเด็นที่แหลมคมในการทำงานแต่ ไม่ได้นำไปใส่ไว้ในเล่มรายงานผลการดำเนินงาน ดังแสดงในภาพที่ 3.9

ภาพที่ 3.9 การจัดเวทีสะท้อนคิดระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ
ทีมบริหารแผนงาน และนักวิจัย

ในขั้นตอนของการติดตามประเมินผลหรือ Check นี้ทำให้เห็นบทเรียนสำคัญที่อาจนำไปสู่การบริหารจัดงานวิจัยได้ดังนี้

1. การวางระยะเวลาในการลงพื้นที่เพื่อติดตาม แผนงานวิจัยได้ออกแบบกระบวนการติดตามไว้ 3 เดือนแรกเป็นการติดตามเพื่อทบทวนสถานการณ์ข้อมูลก่อนการดำเนินงานโครงการ เมื่อเข้าสู่ 6 เดือน ก็จะมีการติดตามเพื่อทราบความก้าวหน้าของการดำเนินงาน โดยทั้ง 2 ครั้งนี้ ใช้กระบวนการติดตามจากเอกสารเล่มรายงาน และการรายงานของหัวหน้าโครงการวิจัยย่อย โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ให้คำแนะนำ (จากตัวหนังสือและการนำเสนอ) ส่วนการลงพื้นที่ คือการดำเนินงานล่วงหน้าได้แล้ว 9 เดือน ซึ่งนับได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่เกิดการดำเนินงานในพื้นที่และอาจมีผลการดำเนินงานในบางมุมเกิดขึ้นแล้ว การลงพื้นที่จึงเท่ากับเป็นการไปเห็นของจริง ที่นักวิจัยได้ลงมือทำหลังจากอ่านและฟัง

2. ทีมติดตามหนุนเสริมในพื้นที่ การลงพื้นที่เพื่อหนุนเสริมจะมี 3 ทีม คือ ทีมผู้ทรงคุณวุฒิ ทีมบริหารจัดการกลาง และทีมสนับสนุน การลงไปในพื้นที่ทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้มีโอกาสเติมเต็มนักวิจัยในมุมมองที่ท่านมองเห็น และหลายครั้งที่ผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่คุยกับนักวิจัยโดยตรงระหว่างลงพื้นที่ แต่จะคุยกับผู้ใช้ประโยชน์ ภาศเป็นหลัก เพื่อส่วนหนึ่งจะได้นำเอาข้อมูลที่ท่านได้มานั้นสอบถามและเติมเต็มกับนักวิจัย

3. แผนงานได้ออกแบบให้นักวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่รู้สึกว่าเป็นคนละฝั่ง อาจกล่าวได้ว่าเป็นการออกแบบกระบวนการวิจัยเพื่อให้เกิดการเสริมพลัง ทำให้สามารถสื่อสารได้สองฝั่ง สามารถพูดคุยกันได้ แนะนำกันแบบ friendly ทำให้สามารถที่จะเห็นประเด็นสำคัญทั้งในส่วนที่เป็นปัญหาหลัก กระบวนการจัดการปัญหา ใช้ประสบการณ์ตรงของนักวิจัย ใช้ประสบการณ์เสริมของผู้ทรง การ Site Visit นี้จึงเปรียบเป็น “การประเมินแบบเสริมพลัง”

4. การเสริมพลังโดยผู้ทรงคุณวุฒิ นอกจากจะแสดงผ่านคำชื่นชมแล้วยังสามารถสัมผัสได้ถึง การเติมเต็มข้อมูลที่นักวิจัยทำตกหล่นไปในเล่มรายงาน ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการทำงานกับมหาวิทยาลัยในพื้นที่ กระบวนการทำงานกับภาคีเครือข่าย รวมถึงกระบวนการพัฒนา ปรับแต่ง เทคโนโลยีที่ให้กลุ่มเป้าหมายยอมรับ

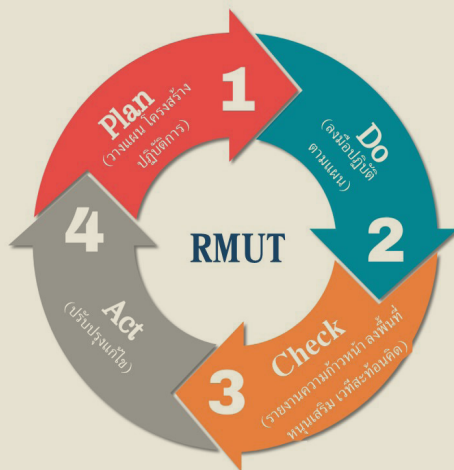
5. ในกระบวนการสะท้อนกลับของผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจะเป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยแล้ว ทีมจัดการจัดการกลางเองก็ได้รับประโยชน์เช่นกัน เป็นการเติมมุมมองต่างมิติ เห็นช่องว่างที่เกิดขึ้น ทิศทางพัฒนางานในช่วงเวลาที่เหลือ และการออกแบบการทำงานที่สอดคล้องกับพื้นที่ในระยะต่อไป

6. การจัดทีมวิจัยของนักวิจัยทั้ง 7 จังหวัดสะท้อนให้เห็นถึงจุดแข็งภายในของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ที่ใช้ชุดวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญ มีหัวหน้าโครงการวิจัยที่เป็นนักจัดการงานวิจัย สร้างทีมเวิร์คที่ดี และจุดแข็งภายนอกคือเครือข่ายมหาวิทยาลัยพื้นที่ ๆ เข้มแข็ง และมีหน่วยธุรกิจที่มีขีดความสามารถในการขยายธุรกิจชุมชนไปสู่การแข่งขันในตลาดใหม่ได้

7. นอกจากนี้ยังพบว่า การเลือกหัวหน้าโครงการที่มีความสามารถทางด้านเทคโนโลยีและเป็นคนในชุมชนทำให้สามารถเข้าใจบริบทชุมชน ซึ่งนอกจากความรู้ที่จำเป็นในการขับเคลื่อนงานแล้ว บุคลิกของนักวิจัยก็นับได้ว่ามีส่วนในการทำให้งานมีความก้าวหน้าอย่างมีนัยยะสำคัญ

4. การปรับปรุงแก้ไข (Act) หลังจากที่ได้ผลของการติดตามประเมินผลมาแล้ว หน่วยบริหารแผนงานวิจัยได้มีการวิเคราะห์เพื่อการวางแผนและพัฒนากระบวนการดำเนินงาน โดยส่วนที่เป็นของโครงการวิจัยย่อยจะมีการรายงานผลและส่งกลับไปให้กับหัวหน้าโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาแผนในการปรับปรุงต่อไป

สามารถสรุปการบริหารจัดการงานวิจัยโครงการวิจัยเพื่อขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมได้เป็นแผนผังเมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎีระบบวงจรของเดมมิง (The Deming Cycle) ดังภาพที่ 3.10 ดังนี้

ภาพที่ 3.10 การบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม
ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ด้วยแนวคิดทฤษฎีระบบวงจรของเดมมิง
(The Deming Cycle)

แบบพิจารณา ร่างรายงานความก้าวหน้า
โครงการวิจัย “การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม
เพื่อสร้างขีดความสามารถและโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่วิจัย
เชิงยุทธศาสตร์”

รายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมโครงการ

1. ชื่อโครงการ: xxx
2. หัวข้อโครงการ: xxx
3. หน่วยงาน: xxx
4. ระยะเวลาดำเนินโครงการxxx เดือน
ตั้งแต่ วันที่ xxx เดือน xxx พ.ศ. xxx ถึง วันที่ xxx เดือน xxx พ.ศ. xxx
5. งบประมาณโครงการ xxx บาท
6. เลขที่สัญญา xxx ลงวันที่ xxx
7. รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ xxx ระหว่าง xxx ถึง xxx

ความเห็นของผู้ตรวจสอบเบื้องต้นที่มีต่อการดำเนินงานวิจัย

1. วัตถุประสงค์
 - 1.1 ☐ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่เสนอไว้
 - 1.2 ☐ ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่เสนอไว้.....
-
-
-

ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

2. ระเบียบวิธีวิจัย

- 2.1 ☐ เป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยที่เสนอไว้
- 2.2 ☐ ไม่เป็นไปตามหรือเปลี่ยนแปลงจากระเบียบวิธีวิจัยที่เสนอไว้

ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

3. แผนการดำเนินงานวิจัย

- 3.1 ☐ เป็นไปตามแผนการดำเนินงานวิจัยที่เสนอไว้
- 3.2 ☐ ไม่เป็นไปตามหรือเปลี่ยนแปลงจากแผนการดำเนินงานวิจัยที่เสนอไว้

ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

4. การเก็บข้อมูลและผลของข้อมูล

4.1 ☐ เหมาะสม

4.2 ☐ ไม่เหมาะสม ระบุ

4.3 ☐ ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติม

5. ความเห็นต่อประเด็นหัวข้อในรายงานที่มีความสำคัญ

หัวข้อรายงาน	มีความเหมาะสม	เหมาะสมแต่ยังไม่สมบูรณ์	ไม่เหมาะสม ต้องปรับปรุง มาก
1. ที่มาและความสำคัญ ของโครงการ (ระบุหลักการ เหตุผลและระบุสาเหตุที่ต้อง ดำเนินการวิจัย (โดยสังเขป)			
2. วัตถุประสงค์ โปรดยระบุเป็นข้อ			

หัวข้อรายงาน	มีความเหมาะสม	เหมาะสมแต่ยังไม่สมบูรณ์	ไม่เหมาะสม ต้องปรับปรุงมาก
3. สภาพการณ์ของชุมชนและสังคมก่อนการเปลี่ยนแปลง โพรดระบุ -สภาพการณ์ก่อนเริ่มโครงการ บริบทของพื้นที่บนฐานทรัพยากรหรือประเด็นที่สนใจ หรือจะกำหนดสู่ OM (มองในมิติทั้งจังหวัด และเชื่อมลงในมิติพื้นที่เป้าหมาย) ครอบคลุมรายละเอียด -พื้นที่ผลิตในภาพรวม จังหวัดและพื้นที่เป้าหมาย -จำนวนคนที่เกี่ยวข้อง (ผู้ปลูก/ผลิต/แปรรูป) ในระดับจังหวัด และพื้นที่เป้าหมาย -จำนวนผลผลิตในพื้นที่สะท้อนสัดส่วนที่เชื่อมโยงมวลรวมของจังหวัด (GPP)			

หัวข้อรายงาน	มีความเหมาะสม	เหมาะสมแต่ยังไม่สมบูรณ์	ไม่เหมาะสม ต้องปรับปรุง มาก
4. กรอบการวิจัย -กรอบการวิจัยที่แสดงแนวคิดในการจัดการงานวิจัยภายใต้ชุดโครงการวิจัยต้องชัดเจนและเชื่อมโยงกับโครงการย่อย ตามเป้าหมายและตัวชี้วัด -สามารถแสดงด้วย Logical framework หรือ Logic model หรือแผนภาพและคำอธิบายที่ปรับแต่งมาจากข้อเสนอโครงการวิจัยให้สอดคล้องกับการปรับแผนงานวิจัยในระยะ 3 เดือน			
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง -แสดงถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องและจำเป็นของงานวิจัยที่จะนำมาเปรียบเทียบ			

หัวข้อรายงาน	มีความเหมาะสม	เหมาะสมแต่ยังไม่สมบูรณ์	ไม่เหมาะสม ต้องปรับปรุงมาก
6. ความรู้หรือความเชี่ยวชาญหรือเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง -ความรู้ ความเชี่ยวชาญหรือเทคโนโลยีที่ทีมวิจัยมีอยู่			
7. วิธีการและแผนการดำเนินงานวิจัย ภายใต้วัตถุประสงค์แต่ละข้อ			
8. กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการยอมรับของท้องถิ่นและสังคมหรือชุมชนเป้าหมาย			
9. กระบวนการขับเคลื่อนเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น			

หัวข้อรายงาน	มีความเหมาะสม	เหมาะสมแต่ยังไม่สมบูรณ์	ไม่เหมาะสม ต้องปรับปรุง มาก
10. การวิเคราะห์ข้อมูลห่วงโซ่การผลิต (Supply Chain) ใน OM -อธิบายองค์ประกอบ Key Actor หลัก ใน supply chain รายละเอียดที่ต้องมี -อธิบายข้อมูลของห่วงโซ่การผลิต (Supply Chain) รายละเอียดที่ต้องมี			
11. การวิเคราะห์ข้อมูลห่วงโซ่คุณค่าใหม่ที่เป็นการสร้างโอกาสให้กับคนจน (Pro-Poor Value Chain) ภายใต้โมเดลแก๊จน -อธิบายแนวคิดการออกแบบสร้างห่วงโซ่คุณค่าใหม่ที่เป็นการเพิ่มโอกาสให้กับครัวเรือนคนจน			
12. การวิเคราะห์โอกาสของการขับเคลื่อนห่วงโซ่คุณค่าใหม่ที่เป็นการสร้างโอกาสให้กับคนจน (Pro-Poor Value Chain)			

หัวข้อรายงาน	มีความเหมาะสม	เหมาะสมแต่ยังไม่สมบูรณ์	ไม่เหมาะสม ต้องปรับปรุง มาก
13. การออกแบบเส้นทาง ประเมินผลลัพธ์และ ผลกระทบ (Impact path- way)			
14. ตารางเปรียบเทียบ แผนการดำเนินงานกับผล การดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริง			
15. ปัญหาและอุปสรรคใน การดำเนินงานวิจัยในรอบ 3 เดือน			
16. กิจกรรมวิจัยและ ผลผลิตในระยะต่อไป			

6. คำแนะนำเพิ่มเติม (เกี่ยวกับการดำเนินงานวิจัย/การแก้ไขรายงานวิจัย/อื่นๆ
ที่เกี่ยวข้อง)

.....

.....

.....

.....

.....

(.....)

ผู้ตรวจสอบเบื้องต้น

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบพิจารณารายงานความก้าวหน้า

โครงการวิจัย “การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม
เพื่อสร้างขีดความสามารถและโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่วิจัย
เชิงยุทธศาสตร์”

คำชี้แจง การประเมินความก้าวหน้าวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการติดตามหรือรับทราบความก้าวหน้า รวมทั้งปัญหา/อุปสรรค และความต้องการในการรับการสนับสนุนให้ดำเนินการดำเนินโครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนเพื่อประกอบการพิจารณาให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

ข้อมูลทั่วไปของโครงการ

1. ชื่อโครงการ ...xxx...
2. หัวข้อโครงการxxx.....
3. หน่วยงานxxx.....
4. ระยะเวลาดำเนินโครงการ: xx เดือน ตั้งแต่วันที่ xx เดือน xxx พ.ศ.256x ถึง วันที่ xx เดือน xxx พ.ศ. 256x
5. งบประมาณโครงการ : บาท
6. เลขที่สัญญา :
7. รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ xx (xx เดือน) ระหว่าง วันที่ xx เดือน xxx พ.ศ.256x ถึง วันที่ xx เดือน xxx พ.ศ. 256x

ส่วนที่ 1 : รายละเอียดในการประเมินความก้าวหน้ากรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องผลการประเมินและสามารถให้ความเห็น/ข้อสังเกตในข้อความความคิดเห็น กรณีที่เป็นไปตามข้อกำหนดบางส่วนหรือไม่เป็นไปตามข้อกำหนด

ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน			
		มีความเหมาะสมมาก	มีความเหมาะสม	มีความเหมาะสมน้อย	ไม่มีความเหมาะสม
1	การดำเนินงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตตามข้อเสนอโครงการวิจัย				
2	การทบทวนสถานการณ์ความยากจนระดับจังหวัด				
3	การวิเคราะห์โมเดลแก๊จนที่สนับสนุนโครงการ เพื่อจะเป็นผลผลิตของโครงการ				
4	การวิเคราะห์ Pro-Poor Value Chain ที่สนับสนุนโมเดลแก๊จนที่จะเป็นผลผลิตของโครงการ				
5	การวิเคราะห์ Appropriate Technology ที่สนับสนุนการขับเคลื่อน Pro-Poor Value Chain ที่จะเป็นผลผลิตของโครงการ				

ที่	รายการประเมิน	ผลการประเมิน			
		มีความเหมาะสมมาก	มีความเหมาะสม	มีความเหมาะสมน้อย	ไม่มีความเหมาะสม
6	การวิเคราะห์ Technology Adoption ที่สนับสนุนการขับเคลื่อน Appropriate Technology ที่จะเป็นผลผลิตของโครงการ				
7	การวิเคราะห์การปรับแต่งเทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับบริบท				
8	การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการยอมรับเทคโนโลยีที่เหมาะสม				
9	การประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจศาสตร์				
10	การเขียนเล่มรายงาน				

ส่วนที่ 2 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะโดยภาพรวม และการสรุปผลการประเมิน
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

...../...../.....

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบฟอร์มการแก้ไขตามข้อเสนอแนะการประเมินการติดตามตรวจเยี่ยม
พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์

โครงการวิจัย “การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม
เพื่อสร้างขีดความสามารถและโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่วิจัย
เชิงยุทธศาสตร์”

ข้อมูลทั่วไปของโครงการ

1. ชื่อโครงการ : xxx .
2. หัวหน้าโครงการ : xxx .
3. หน่วยงาน : xxx .
4. ระยะเวลาดำเนินโครงการ : xxx เดือน ตั้งแต่ วันที่ xxx เดือน xxx 25xx ถึง
วันที่ xxx เดือน xxx 25xx
5. งบประมาณโครงการ : xxx บาท
6. เลขที่สัญญา : xxx
7. รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ xx : ระหว่าง วันที่ xxx เดือน xxx 25xx ถึง วันที่
xxx เดือน xxx 25xx

คำชี้แจง : กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง การแก้ไขตามข้อเสนอแนะ พร้อมแจกแจงรายละเอียดการแก้ไขรายงานความก้าวหน้า ระยะ xxx เดือน

ที่	รายการ/ ประเด็น พิจารณา	ข้อเสนอแนะ	การแก้ไขตามข้อเสนอแนะ				หมายเหตุ
			แก้ไข	ไม่ แก้ไข	รายละเอียด การแก้ไข	หน้า	
1	การทำงาน ร่วมกันข้อ เสนอแนะ :	ข้อดี : ข้อเสนอแนะ :					
2	กระบวนการ พัฒนาโมเดล แก้จน	ข้อดี : ข้อเสนอแนะ :					
3	โอกาสในการ ขยายผลความ ร่วมมือ	ข้อดี : ข้อเสนอแนะ :					
4	รายงานวิจัย						
4.1	วัตถุประสงค์	ข้อดี : ข้อเสนอแนะ :					

ที่	รายการ/ ประเด็น พิจารณา	ข้อเสนอแนะ	การแก้ไขตามข้อเสนอแนะ				หมายเหตุ
			แก้ไข	ไม่ แก้ไข	รายละเอียด การแก้ไข	หน้า	
4.2	การขยาย ความจุดเด่นที่ สำคัญ	ข้อดี : ข้อเสนอแนะ :					
4.3	ประเมินผล การทำงาน	ข้อดี : ข้อเสนอแนะ :					
4.4	ด้านการนำ เสนอบริบท สถานการณ์ พื้นที่และกลุ่ม เป้าหมาย	ข้อดี : ข้อเสนอแนะ :					
4.5	ด้านการ อภิปรายผล ข้อมูล	ข้อดี : ข้อเสนอแนะ :					

ลงชื่อ.....

(.....)

...../...../.....

หัวหน้าโครงการวิจัยฯ

บทที่ 04

ผลของการดำเนินงาน

ผลการบริหารจัดการแผนงานวิจัยโครงการแก่งจันทอง 7 จังหวัด SRA ประกอบด้วย จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดลำปาง จังหวัดพิจิตร จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา ด้วยเครื่องมือ PDCA ทำให้นอกจากจะได้เห็นความก้าวหน้าสำคัญของการดำเนินงานจากพื้นที่ จำนวนเทคโนโลยีที่นักวิจัยได้มีการปรับแต่งและขยายผลไปยังคนจนเป้าหมายดังปรากฏในรายงานแล้ว ยังทำให้นักวิจัยและทีมกลางได้รับฟังข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงาน รวมถึงข้อเสนอแนะเพื่อปรับแก้ไขในเล่มรายงานฉบับสมบูรณ์ ที่พอจะสรุปและเป็นประเด็นร่วมกัน ดังนี้

1. การแก่งจันทองมีใช้งานสงเคราะห์เพียงอย่างเดียว กระบวนการทำงานของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ทั้ง 7 จังหวัด สะท้อนการทำงานในรูปแบบของการสนับสนุนและช่วยเหลือคนจนเป้าหมาย ที่มีใช้รูปแบบของการสงเคราะห์ในความหมายที่ให้เพียงของแล้วออกไปแต่คือ การค้นหาศักยภาพของคนจนเป้าหมาย ค้นหาจุดคนจนจัดสำคัญที่จะยกระดับขีดความสามารถของคนจนเป้าหมาย ผ่านเครื่องมือ Pro-poor Value Chain ที่มุ่งเน้นที่มุ่งเน้นการสร้างขีดความสามารถและสร้างโอกาสทางสังคมให้กับกลุ่มคนยากจน โดยการเชื่อมโยงกลุ่มคนยากจนกับห่วงโซ่อุปทาน หรือห่วงโซ่คุณค่าใหม่ ของสินค้าหรือบริการที่มีอยู่ตามบริบทฐานทรัพยากรของชุมชน เป็นกลไกในการกระจายรายได้สู่ชุมชน และเกิดห่วงโซ่คุณค่าใหม่ ที่อยู่กับชุมชนสร้างกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคการศึกษา รวมถึงวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก ที่ร่วมด้วยช่วยกันลงแรงลงขันกันทำงานเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. เปลี่ยนมือส่างให้เป็นมือบน สืบเนื่องจากการมองหาศักยภาพและการสนับสนุนให้เกิดการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อเสริมและเพิ่มขีดความสามารถของคนจนในการดำเนินงานของนักวิจัยทั้ง 7 จังหวัด จึงทำให้เห็นว่าเมื่อคนจนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถและมีศักยภาพแล้วสามารถที่จะแบ่งปันให้กับผู้อื่นหลังจากที่เป็นผู้รับแล้วในเบื้องต้น อีกทั้งการดำเนินงานที่ไม่ได้มองแค่รายได้ที่เพิ่มขึ้นของคนจนเป้าหมายเพียงอย่างเดียว แต่มองไปที่มิติของการแบ่งปัน จึงทำให้มีการเลือกทำกับกลุ่มวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องมีความใกล้ชิดกับธุรกิจที่อยู่ในโมเดลแก่งจันทอง เพราะนักวิจัยมีการวิเคราะห์ใน

เบื้องต้นแล้วว่ามีธรรมชาติที่พร้อมจะแบ่งปัน ทำให้กลุ่มวิสาหกิจสามารถที่จะแบ่งปันโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายได้

3. การส่งเสริมบทบาทความเท่าเทียมทางเพศ การทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนนอกจากจะตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ว่าด้วยการยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่ (เป้าหมายที่ 1) หรือ ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางด้านอาหาร ยกระดับโภชนาการ (เป้าหมายที่ 2) และสร้างหลักประกันการมีสุขภาพที่ดี และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกช่วงวัย (เป้าหมายที่ 3) แล้วยังเห็นมิติด้านการบรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มบทบาทของสตรี (เป้าหมายที่ 5) ดังปรากฏในพื้นที่การดำเนินงานทั้ง 7 จังหวัด โดยเฉพาะพื้นที่ปัตตานีที่มีการให้บทบาทสตรีในการดำเนินงาน เนื่องจากมองเห็นศักยภาพของผู้หญิงที่ทำอาชีพเกษตร มีการรวมตัวของกลุ่มผู้หญิงที่เป็นกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวและกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ การได้มานั่งทำกิจกรรมร่วมกันทำให้ผู้ที่ประสบกับปัญหาขาดเสาหลักคือผู้ชายในการหาเลี้ยงชีพได้มีโอกาสให้คำปรึกษาระหว่างกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในกลุ่ม คนที่มีศักยภาพได้ช่วยเหลือคนที่อ่อนแอกว่าช่วยกันยกตนเองขึ้นมา ไม่ให้จมปลักอยู่กับความเศร้า “เราหัวปิ่นโตมาทำงานร่วมกันเป็นความสุขหนึ่งที่เรามาเจอกัน สันติภาพมันจะเกิดขึ้นได้อย่างไรถ้าเมื่อเรายังไม่มีความสุข” สมาชิกกลุ่มบอกเล่าให้เราฟัง คณะทำงานจึงมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้หญิงในชุมชนได้มีส่วนในการช่วยเหลือผู้หญิงยากจน/เปราะบาง

4. หลีกเลี่ยงค่าใช้จ่ายแทนที่มีความหมายลดทอนคุณค่า บทเรียนสำคัญอย่างหนึ่งของการดำเนินงานคือการหลีกเลี่ยงไม่ใช้คำที่สะท้อนให้เกิดความรู้สึกด้านลบหรือการด้อยค่าของกลุ่มเป้าหมายที่ทำงานด้วย โดยนักวิจัยจะไม่สื่อสารคำว่า “คนจน” โดยตรงกับกลุ่มที่ทำงานด้วย เนื่องจากคำดังกล่าวเป็นคำที่สะท้อนความด้อยค่าของคนจน อาจนำไปสู่คำตีตรา รวมถึงการไม่แยกคนจนออกมารวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างหาก แต่รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งทำให้เกิดมิติของการแบ่งปันระหว่างทำกระบวนการ ทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถใช้ศักยภาพของตนเองยกระดับเป็นนวัตกรรม ใช้เทคโนโลยี และมีความภาคภูมิใจในงานที่ทำ และการทำงาน

ร่วมกันระหว่างคนจนเป้าหมายกับคนในชุมชน สะท้อนคิดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม ที่ให้คำสอนมนุษย์ในมิติที่บอกว่า “มุสลิมคือบ่าวของอัลลอฮ์” ในขณะที่ศาสนาพุทธ นิยามมนุษย์ว่า “มนุษย์สามารถพัฒนาได้ เรียนรู้ได้ ทำಯที่สุดสามารถเป็นพุทธะได้”

5. 7 จังหวัด 2 โมเดล การทำงานทั้ง 7 จังหวัดมีรูปแบบการทำงานที่แตกต่าง กันตามบริบทพื้นที่ ๆ ผ่านกระบวนการพิจารณา ประเมินแล้วโดยนักวิจัยร่วมกับภาคี เครือข่ายในพื้นที่สามารถแยกเป็นประเภท ดังนี้ ประเภทที่ 1 มีการรวมเป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อดำเนินกิจกรรมทางด้านธุรกิจเป็นการรวมกลุ่มเพื่อทำอาชีพของคนจนเป้าหมาย เช่น ร้อยเอ็ด มุกดาหาร ประเภทที่ 2 การกระจายตัวกันทำธุรกิจไม่มีการรวมกลุ่มกันทำ แต่มีหน่วยบริหารจัดการธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กสนับสนุน ประเภทที่ 2 มักจะ กระจายตัวในระดับครัวเรือน ระดับหมู่บ้าน เช่น ยะลา พัทลุง และลำปาง

นอกจากนี้การทำงานกับคนจนทั้ง 7 จังหวัดสะท้อนให้เห็นถึงการยกระดับคุณภาพ ชีวิตของคนจนที่สามารถทำได้หลายลักษณะตามบริบทของคนจนที่แตกต่างกัน เพราะบาง คนมีโอกาสดแต่ไม่มีความสามารถ บางคนมีความสามารถแต่ไม่มีโอกาส บางคนมีทั้งโอกาส และมีความสามารถ ในขณะที่บางคนนั้นไม่มีทั้งโอกาสและไม่มีความสามารถ การทำงาน จึงไม่มีรูปแบบตายตัว แต่อย่างไรก็ตามเราก็มักจำเป็นต้องเลือกให้ได้ว่าเราจะทำงานกับ กลุ่มไหน

กรณีเงินโอกาสแต่ไม่เงินความสามารถ ในพื้นที่ 2 จังหวัดในภาคอีสานพบการใช้ ที่ดินแปลงรวม (ที่ดินทำกินเป็น 1 ในโอกาสตามนิยามของ รองศาสตราจารย์ ดร.พีรเดช ทองอำไพ) ไม่ว่าจะเป็นของจังหวัดร้อยเอ็ด หรือ มุกดาหาร เป็นการสะท้อนให้เห็นถึง การใช้ที่ดินว่างเปล่าของรัฐ (ซึ่งจากข้อมูลพบว่ามีมากกว่า 30 ล้านไร่) และของสถาบัน การศึกษา เพื่อสร้างโอกาสให้กับคนจน รวมถึงการได้รับพื้นที่สนับสนุนจากกลุ่มเกษตร แปลงใหญ่จังหวัดพัทลุงที่มีการส่งเสริมการปลูกผักเหียงเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนจน

6. เราต่างเฝ้าตัวเข้าหากัน เป็นการเปรียบเทียบการดำเนินงานข้อสังเกต ของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีต่อการดำเนินงานมหาวิทยาลัยในฐานะหน่วยที่เข้าไปสนับสนุน มหาวิทยาลัยพื้นที่ว่าหากเป็นการเข้ามายุที่รัฐจังหวัด เป็นการเข้ามายุเพื่อเสริมแรง ระหว่างกัน เข้าไปเพื่อทำให้การดำเนินงานนั้นมีมิติที่ครอบคลุมตอบโจทย์การทำงานมาก

ขึ้น ซึ่งสะท้อนแนวคิดสำคัญของการดำเนินงานคือ “เพื่อนร่วมงาน” ไม่ใช่ “คู่แข่ง” และในการทำงานเชิงพื้นที่นั้น รวมถึงการเข้าไปมองถึงศักยภาพของชุมชนพื้นที่ ๆ ไม่มีชุมชนไหนเลยที่จะไม่เคยผ่านกระบวนการพัฒนาจากหน่วยงานภายนอก การเข้าไปทำงานจึงจำเป็นต้องรู้ คือ ทุนเดิมของชุมชน มีใครมาทำทำหรือกำลังทำอะไรอยู่กับชุมชน ตรงนี้จะทำให้เราสามารถเข้ามาช่วยได้ถูกจังหวะ ลดการซ้ำซ้อน

ภาพความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสถาบันการศึกษาภายใต้การดำเนินงานโครงการได้ลบภาพของการเข้ามาทำงานในช่วงแรกได้ ดังที่ทราบว่ามียางจังหวัดไม่ได้เป็นพื้นที่ให้บริการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี การเลือกทีมวิจัยที่เป็นคนในพื้นที่และมีความสามารถจึงอาจนับได้ว่าเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จขั้นต้น ก่อนที่จะเลือกทีมและเข้ามาเรียนรู้การทำงานกับหน่วยงานและคนในพื้นที่ พัฒนาปรับแต่งเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย กลายเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จลำดับต่อมา จนสามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ในที่สุด

7. **ไม่มีพระเอก ไม่มีพระรอง** ถาวร สืบเนื่องจากข้อข้างต้นพบว่า มีกระบวนการที่น่าสนใจต่อการดำเนินงานระหว่างมหาวิทยาลัยพื้นที่กับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลคือการสลับบทบาทในการทำงาน โดยการสลับกันเป็นผู้นำ เป็นการให้เกียรติระหว่างกันในการดำเนินงาน บางโมเดลมหาวิทยาลัยพื้นที่จะเป็นผู้นำโดยมีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสนับสนุน บางโมเดลมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลจะเป็นผู้นำโดยมีมหาวิทยาลัยพื้นที่เป็นหน่วยสนับสนุน สลับกันแบบนี้ ทำให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน โดยรูปแบบการขับเคลื่อนงานดังกล่าวพบได้ทั้ง 7 จังหวัด ที่มีการดำเนินงานร่วมกัน

8. **เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหา ความต้องการและศักยภาพของผู้ใช้** ดังทราบว่าในกระบวนการพัฒนาเทคโนโลยีนั้น เครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มีการทวนสอบข้อมูล การจัดระดับความพร้อมของเทคโนโลยีรวมถึงการประเมินศักยภาพของผู้ใช้ Technology Adoption การทำงานวิจัยบนฐานเทคโนโลยีของทั้ง 7 จังหวัด จึงเป็นการสำรวจสถานการณ์ปัญหาสำคัญที่เป็นปัญหาหรือความต้องการจริง ๆ ก่อนที่จะมีการสำรวจว่ามหาวิทยาลัยมีองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีอะไรบ้างหรือปัญหานี้มันสามารถแก้ไขได้ด้วยเทคโนโลยีอะไร เป็นการ matching กันระหว่าง

ปัญหากับเทคโนโลยี จากนั้นให้ทีมวิจัยจึงมีคาดการณ์ว่าผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นนั้นจะเป็นอย่างไร จากนั้นเมื่อดำเนินการแล้วให้นักวิจัยกลับมาย้อนทบทวนว่าผลเป็นไปที่ตั้งไว้หรือไม่อย่างไร

9. สร้างทางเลือกที่หลากหลายเพื่อกระจายความเสี่ยง การขับเคลื่อนงานเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ในประเด็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นักวิจัยได้สะท้อนให้เห็นถึงการกระจายความเสี่ยง เป็นการบริหารความเสี่ยง มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย การเพิ่มทางเลือกให้กับพืชสมุนไพรชนิดอื่น หากจะมองในมุมเทคโนโลยียังมีสิ่งที่สามารถขยับต่อได้อีก แต่อย่างไรก็ตามการจะเปิดตัวผลิตภัณฑ์ใหม่จำเป็นต้องมีการศึกษาที่รอบวงจรไม่ว่าจะเป็นกระบวนการผลิตและความต้องการของตลาด

10. ตลาดเทคโนโลยี นอกจากการส่งเสริมด้านผลิตภัณฑ์แล้ว นักวิจัยสามารถพิจารณาการยกระดับการตลาดด้านเทคโนโลยีของนักวิจัยที่มีการประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมแล้ว โดยให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ ทายาทของคนจนหรือวิสาหกิจเป็นตัวแทนผลิตและจัดจำหน่าย เป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับครัวเรือนอีกทาง ซึ่งเมื่อพิจารณาภาพรวมของเทคโนโลยีที่นักวิจัยนำเข้าไปจะพบว่า มีต้นทุนการผลิตที่ไม่สูงจนไป สามารถที่จะพัฒนาเป็นสินค้าจำหน่ายได้

11. ทักษะใหม่จากการปรับเปลี่ยน การติดตามลงพื้นที่ ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ของกลุ่มเป้าหมายที่มีทักษะใหม่ในการปรับเปลี่ยนความรู้ทั้งความรู้ด้านเทคโนโลยี ด้านองค์ความรู้ ด้านกระบวนการ เกิดนวัตกรรมชุมชนที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดและชักจูงคนจนเป้าหมายเข้ามาในห่วงโซ่การผลิต เห็นความสำเร็จที่จะสามารถขยายเป็นต้นแบบแห่งความสำเร็จ ที่เป็นการสร้างห่วงโซ่คุณค่าใหม่ของคนจนที่ชัดเจนที่เรียกว่าเป็น New Pro-Poor Value Chain โดยการสร้างรายได้ใหม่จากฐานทรัพยากรพื้นถิ่น ที่เปลี่ยนผลิตภัณฑ์ไปกับกลุ่มลูกค้าและตลาดใหม่ บนเงื่อนไขที่ชุมชนปรับตัวได้ และมี Local Enterprise ในพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง แข่งขันได้จริง มีกลไกเกื้อกูลและแบ่งปันจริง

12. เทคโนโลยีกับการคงอยู่ของภูมิปัญญา การติดตามเพื่อหนุนเสริมในพื้นที่ได้มองเห็นการผสมรวมหรือหลอมรวมระหว่างภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมและการใช้

องค์ความรู้สมัยใหม่ของนักวิจัย ผ่านการมองหาทุนด้านศักยภาพของชุมชนเพื่อนำมาใช้ ในการขับเคลื่อนงาน ไม่ว่าจะเป็นกระจุต แพะหวะ พืชหลังนา หรือหม่อน ล้วนเป็นสิ่งที่ เห็นถึงการใช้ศักยภาพของพื้นที่ ภูมิปัญญาดั้งเดิม ความต้องการของตลาดต่อพืชหลัก และ การใช้กลไกเชิงพื้นที่ ๆ ต้องมีการประสานระดับ ท้องถิ่น อำเภอ ภาคธุรกิจ ซึ่งเป็นทุน เป็นทรัพยากรที่สามารถนำมาช่วยกันพัฒนาให้คงอยู่

13. การไม่ฝืนชีวิตชาวบ้าน แต่เป็นการทำเชิงสร้างสรรค์ การนำเอาองค์ความรู้ หรือเทคโนโลยีเข้าไปทำงานกับชุมชน ที่ผ่านกระบวนการทวนสอบหลายขั้นตอนระหว่าง ทีมบริหารจัดการแผนงานวิจัยหรือทีมกลางกับนักวิจัย เริ่มตั้งแต่วันที่ทราบถึง Pain Point แล้วก็มี การทบทวนสืบค้น การปรับแต่งเทคโนโลยี ให้คนจนเป้าหมายได้ทดลองใช้ รับฟังข้อเสนอแนะจนถึงวันส่งมอบเทคโนโลยี ทั้ง 7 จังหวัด ได้ทำให้เห็นว่าได้ผลในระดับ ที่ดี ชุมชนมีการยอมรับองค์ความรู้และเทคโนโลยีของอาจารย์จากมหาวิทยาลัย เนื่องจาก เกิดการเปรียบเทียบกับองค์ความรู้เดิมที่ชุมชนมีและประสบการณ์การทำงาน of ชุมชน

14. ทุกชุมชนมีทุนที่สามารถระดมมาใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาก็ได้ การทำงานของ ทั้ง 7 จังหวัดสามารถทำให้เห็นถึงการนำฐานทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน เชิงประมาณ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทุนเศรษฐกิจ ทุนธรรมชาติ และทุนทางสังคม โดยทำให้เห็นว่าการดำเนินงาน ทุนกายภาพสูง ทุนธรรมชาติสูง กลยุทธ์จึงแตกต่างกัน โดยนักวิจัยสามารถที่จะนำไปสู่การอธิบายว่าในกระบวนการทำงานนั้นไปเสริมด้านไหน แล้วสามารถทำให้ด้านอื่นมีความเข้มแข็งหรือสมบูรณ์ขึ้นได้อย่างไร เช่น การเสริมความ เข้มแข็งของทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ของทีมกระจุตแล้วทำให้ทุนทางเศรษฐกิจเติบโต การเสริมความเข้มแข็งของทุนผักเหลือแล้วทำให้เกิดการรวมกลุ่ม เกิดความเข้มแข็งของ สังคม ของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

15. การบริหารจัดการเทคโนโลยี เป็นข้อสังเกตจากเทคโนโลยีที่อาจารย์นักวิจัย ได้สนับสนุนให้กับชุมชนนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการบริหารจัดการที่ดีเมื่อมีการ ส่งมอบแล้ว การทำเป็นคู่มือการใช้งานและการบำรุงรักษาอาจเป็นเบื้องต้น แต่ปลายทาง คือ การทำให้เห็นว่ามันจำเป็นต้องไปเสริมหนุนความเข้มแข็งของกลุ่มของชุมชน ต่อยอด ให้เกิดการพัฒนาของกลุ่มต่อไปได้ สมาชิกกลุ่มจำเป็นต้องมีความเท่าทันเทคโนโลยี

หรือองค์ความรู้ นั้น นับเป็นการติดต่อทางปัญญาให้กับคนในชุมชน ทั้งนี้ในส่วนของจังหวัดยะลาสามารถเป็นตัวอย่างของการบริหารจัดการที่ดีได้ กรณีมีแกนนำคนรุ่นใหม่ที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการอุปกรณ์ฝึกยกแคร่หรือตู้เพาะเห็ด

16. รอยยิ้มกับตัวเลขในหน้าบัญชีธนาคาร เหนืออื่นใดของการดำเนินงานโครงการ ในระดับผลสัมฤทธิ์ของโครงการนั้น นอกจากจะเป็นการทำให้ประชาชนหลุดพ้นจากกับดักความยากจนด้วยการต้องใช้ตัวเลขรายรับจากบัญชีเป็นตัวยืนยันแล้ว ความสุขที่แสดงผ่านรอยยิ้มของประชาชนจะเป็นผลลัพธ์สำคัญอย่างหนึ่งของประชาชน ประชาชนได้เกิดความภาคภูมิใจในศักยภาพของตนเอง เพราะเหนืออื่นใดของการพัฒนาคือการทำให้คนได้ตระหนักได้ลุกขึ้นมาพัฒนาตนเอง ดังคำกล่าวของท่านนายอำเภอนิคมคำสร้อยที่ว่า “เราเป็นต้นแบบ การพัฒนาจะไม่มีความหมายเลย หากคนในอำเภอของเราไม่ได้พัฒนาตนเอง เพราะคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนา คนที่ถูกพัฒนาแล้วสามารถจะพัฒนาอย่างอื่นได้ และเมื่อนักวิจัยหรือหน่วยงานใดออกไปแล้ว เราก็กังอยู่ได้”

17. หรือจะเป็นโมเดลขยายผลสู่การจัดการปัญหาอื่น กรณีของจังหวัดภาคใต้นักวิจัยทำให้เห็นถึงการโยงกลไกภาคี ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการยกระดับคนจนมาครบ ให้ความสำคัญกับกลไกภาคีเครือข่าย ที่จะมาช่วยยกระดับงาน ที่จะเป็นบทเรียนสำคัญเพื่อการจะขยายผลไปสู่อำเภออื่นหรือการบูรณาการต้นแบบร่วมกันจากแก่นลงไปสู่การจัดการความขัดแย้งใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

สุดท้ายที่สุด ขอหยิบเอาคำพูดของแกนนำวิสาหกิจสตรีปัตตานีที่บอกเล่าถึงกระบวนการทำงานของทุกหน่วยงานที่มาร่วมกันดำเนินงานในพื้นที่ว่า “หนูได้ยินคำว่าบูรณาการ แต่ยังไม่สัมผัสไม่ได้ แต่เมื่อทั้งสองมหาวิทยาลัยมาทำงาน มันทำให้หนูได้เห็นได้สัมผัสมัน”

บทที่ 05

เรียงร้อยตามรอยทาง

“เรียงถ้อยตามรอยทาง”

“ผมรักคุณ”

ผมบันทึกไว้หลังจากการประชุมออนไลน์เพื่อซักซ้อมความเข้าใจในกระบวนการจัดงานสัมมนาทางวิชาการ RMUT Appropriate Technology Symposium 2024 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน ระหว่างวันที่ 26–27 มีนาคม 2567 ณ โรงแรมคริสตัล โฮเต็ล หาดใหญ่ อีกหนึ่งการบริหารจัดการงานวิจัยที่เมื่อทำงานวิจัยแล้วมีการเผยแพร่ผลงานที่นอกจากจะทำให้สาธารณชนได้รับทราบผลงานแล้วยังอาจนำไปสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย

“ผมรักคุณ”

“พ่อประชุมเสร็จแล้วเหรอ” เสียงทักจากลูกชายคนเล็กที่ในมือหิ้วถุงน้ำเต้าหู้เข้ามาในบ้าน ก่อนที่อีกประโยคจะตามมา “ปกติเห็นประชุมนานกว่านี้” คำทักของลูกชายคนเล็ก ยืนยันคำพูดของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์ ที่บอกในที่ประชุมออนไลน์ว่า “วันนี้มาไว ไปไว ครับ”

เส้นทางของการขับเคลื่อนงานขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยเครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เดินมาถึงเดือนสุดท้าย โดยส่วนตัวผมได้เรียนรู้อะไรมากมายจากการเข้าร่วมการทำงานในครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการงานวิจัยตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ที่เห็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการงานวิจัยละเมียดในทุกกระบวนการ กล่าวอย่างถึงที่สุดนี่คืออีกหนึ่งสิ่งที่ผมได้เห็น

#คุณค่า ในโลกที่คนส่วนหนึ่งเฝ้าถามถึงความหมายของการมีอยู่แห่งองค์ความรู้ในรั้วมหาวิทยาลัย ผู้บริหารแผนงาน อาจารย์และนักวิจัยสะท้อนให้ผมได้เห็นว่างานที่ทำนั้นมีคุณค่าอย่างไร คุณค่าต่อตัวผู้รับ ปรับใช้ เทคโนโลยีโดยตรง ขยายถึงภาคีเครือข่าย ชุมชน สุดท้ายย้อนกลับมาที่ตัวของอาจารย์ นักวิจัย และมหาวิทยาลัยสถานศึกษาที่อาจารย์เดินออกจากรั้วมา

#คุณภาพ การเอาเทคโนโลยีที่เหมาะสมลงไปใช้ของทีมาจารย์ นักวิจัย ผ่าน

กระบวนการหลายขั้นตอน หากจะไล่ก่ตั้งแต่การคลั่งไคล้ที่ว่าใครอยู่ตรงไหนอย่างไร การคาดการณ์ว่าหากเพิ่มตรงนี้ไปจะยกระดับได้แค่ไหนเป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในห่วงโซ่การผลิต ห่วงโซ่คุณค่า ภายใต้โมเดลแก่นของแต่ละพื้นที่วิจัย เชิงยุทธศาสตร์ สังเคราะห์ Pro-Poor Value Chain ของการผลิตในพื้นที่ ก่อนจะมา ทวนสอบหาองค์ความรู้ เทคโนโลยีบรรดามี มีที่เรา หรือเพื่อนบ้านที่มี อะไรที่เราคิดว่า เมื่อเอาไปแล้วจะเกิดการเปลี่ยนแปลงสูงสุด “มีแล้วเหมาะไหม” คือคำถามที่คนทำงาน ต้องทวนสอบ แผนงานวิจัยได้ออกแบบเกณฑ์การประเมินระดับเทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology Level: ATL) โดยแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ A : ต่อยอด (Continuing) B : พร้อมใช้ (Implementation) C : ประยุกต์ (Applied) D : วิจัย (Research) ครั้นทราบว่ามีสิ่งที่ดีตรงนั้น ก็ต้องมองย้อนออกไปว่าผู้รับนั้นมีความพร้อมและขีดความสามารถคนรับโดยเชื่อมโยงความหมายให้สัมพันธ์กับอัตบุคคลทั้ง 5 ประเภทบุคคล คือ 1. Innovators 2. Early Adopters 3. Early Majority 4. Late Majority และ 5. Laggards จากนั้นจึงค่อยเอาไปให้กลุ่มเป้าหมายได้ลองใช้ เอาผลนั้นมาปรับ วนรูปแบบนี้ โดยการเทียบเคียงกับแนวคิดทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model) เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่ลงไปถึงกลุ่มเป้าหมาย จึงเป็นตัวสะท้อนคุณภาพของสิ่งที่ร่วมหาวิทยาลัยมีแล้วนำออกไปสู่ชุมชน ไม่เกิดเป็น “ซากความรู้” ที่เคลื่อนกล่นอย่างเคย

#คุณธรรม มีอาจเอ่ยถึงความมีจิตใจที่สูงส่งอะไร แต่การทำงานกับคนจน เป้าหมายที่จะรับปรับใช้เทคโนโลยีอาจกล่าวได้ว่าอาจารย์ นักวิจัยประกอบด้วยคุณธรรม ขั้นพื้นฐาน คือ ความรัก และความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ทั้งสองสิ่งนี้ได้สะท้อนให้เห็นผ่านความอดทน ความวิริยะของอาจารย์ ที่ผมเชื่อแน่ว่าเหลือเกินว่าหากทำกับกลุ่มเป้าหมายอื่นมันคงจะง่ายกว่านี้ และที่เหนือกว่านั้นคือการส่งเสริมให้ผู้รับปรับใช้เทคโนโลยีนั้น เกิดคุณธรรมกับตัว “เปลี่ยนมือล่างให้เป็นมือบน” เกิดนวัตกรรมคนจนที่สามารถขยายผลความรู้ภายในกลุ่มตัวเอง เป็นที่เลี้ยงให้กับคนอื่น รวมถึงกลุ่มธุรกิจชุมชนที่ได้เข้ามาร่วมด้วยช่วยกันกับอาจารย์นักวิจัย

#คุณนะทำ ใช่ครับ แผนงานวิจัยนี้ ถ้าคุณไม่ทำแล้วใครจะทำ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชชมงคล อาจถูกจัดให้อยู่ในมหาวิทยาลัยกลุ่มสองที่เน้นไปที่การสร้างสรร

เทคโนโลยีและนวัตกรรม แต่เพราะความเป็นมหาวิทยาลัยที่ผลิตบัณฑิตนักปฏิบัติ และบัณฑิตส่วนหนึ่งก็คือลูกหลานเกษตรกรในชุมชน การย้อนกลับไปทำให้คุณภาพชีวิตบุพพการีของลูกศิษย์ลูกหาให้ดีขึ้น คงเป็นการเปิดรั้วที่ทั้งรับ (ลูกหลานเข้ามาเรียน) และมอบ (สิ่งที่ดีมีคุณค่าต่อสังคมและชุมชน)

เข้านี้ผมจึงขอสารภาพ ตรงนี้ว่า “ผมรักคุณ” ครับ
บันทึกไว้ เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2567

“เราต่างโน้มตัวเข้าหากัน”

เป็นการบันทึกเรื่องราวที่ได้รับฟังจากผู้บริหารแผนและการสังเกตต่อท่าทีของเครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ที่มีปกติโน้มตัวเองเข้าหากันระหว่างนักวิจัยภายในมหาวิทยาลัยเดียวกันหรือต่างมหาวิทยาลัย นักวิจัยกับชุมชน นักวิจัยภาคีเครือข่าย อันเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้แผนงานโครงการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ได้ในที่สุด

“เราต่างโน้มตัวเข้าหากัน”

โบราณเคยเปรียบเปรยถึงคุณธรรมความดี หากแม้ใครอยากเป็นที่ชื่นชมของเหล่าชนทั้งหลาย ของงปฏิปัตตินใดเป็นดังเช่น “...รวางข้าว...” ด้วยว่ารวางข้าวนั้นยิ่งแก่งสูงอมสมบุญรุ่มมากเท่าใด ก็ยิ่งโน้มรวงลงต่ำ...เรียรวงโน้มลงสู่พื้นดิน...

ข้าพเจียนพินิจพิจารณาเจ้านันท์พาคความคิดของผมให้ย้อนนึกถึงคำพูดว่า “เราต่างโน้มตัวเข้าหากัน” ที่แสดงถึงคุณลักษณะเด่นในการทำงานของอาจารย์ นักวิจัยเครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์ ผู้บริหารแผนงานวิจัย

เครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ได้รับทุนสนับสนุนให้ดำเนินงานแผนงานวิจัย “การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสร้างขีดความสามารถและโอกาสทางสังคม สำหรับคนจนเป้าหมายในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย เป็นผู้อำนวยการ ภายใต้แผนงานจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ โดยการเพิ่มโอกาสและยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ จากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ประจำปีงบประมาณ 2566

แผนงานวิจัยมีโครงการวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 7 โครงการที่กระจายตัวดำเนินงานใน 7 จังหวัด SRA มีนักวิจัยรวม 68 ท่าน มีการทำงานที่ออกแบบและสร้างความร่วมมือกับกลไกทำงานจัดความยากจนระดับจังหวัดร่วมกับมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ๆ ดำเนินการแล้วก่อนหน้านี้ สถานะของเครือข่าย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลจึงเป็นการเข้าไปเสริมแรงโดยการประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม สำหรับการสร้างขีดความสามารถด้านอาชีพ ในห่วงโซ่การผลิตสำหรับโมเดลแก่งจน (Pro-Poor Value Chain)

ระดับเครือข่าย ดังกล่าวข้างต้น นักวิจัยในโครงการนี้มี 68 ท่าน บวกทีมแผนอีก 10 ท่าน หากไม่ใช่เพราะการโน้มตัวเข้ากันระหว่างทีมแผนและนักวิจัยหรือกรณีที่ทำให้แผนงานนี้ไปถึงจุดหมายที่ตั้งไว้ ภาพการปรับจนแนวคิด การเรียนรู้เครื่องมือใหม่ ๆ ซึ่งบางท่านอาจจะเคยเรียนรู้มาบ้างแล้ว ไปจนถึงกระบวนการติดตามเสริมหนุนล้วนแต่อาศัยการโน้มตัวของท่านเหล่านั้นทั้งสิ้น มิพักต้องเอ่ยถึงการโน้มตัวเข้าหาหนึ่ง ๆ ทีมแผนงานวิจัยในยามได้รับการติดต่อประสานงานขอความร่วมมือ

ระดับปัจเจกและการปฏิบัติงานในพื้นที่ อาจารย์นักวิจัยผู้ที่มีองค์ความรู้ต่างพากันค้นหาเทคโนโลยีบรรดาที่มีของตนเองและของเพื่อนนักวิจัยด้วยกัน แล้วนำมาลงไปคลุกกับชาวบ้าน ให้ชาวบ้านทวนสอบว่ามันมีความเหมาะสมไหม หากไม่เหมาะสมกับบริบทนั้นจะมีการปรับแต่งอย่างไร จนได้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่จะรับและปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของตนเอง

หากไม่ใช่การโน้มตัวของท่านเหล่านี้ เทคโนโลยีก็คงไม่มี คงไม่ถึงมือชาวบ้านเป็นแน่ นอกจากนี้ ในฐานะที่นักวิจัยเครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เข้าไปหนุนและเสริมแรง สถานะผู้มาทีหลัง แต่ “การเข้ามาอยู่ที่รัฐจังหวะ” ที่อาศัยการโน้มตัวเข้าหากันระหว่างสองมหาวิทยาลัยในพื้นที่ รวมถึงการโน้มตัวเข้าหากันระหว่างภาคีเครือข่ายที่ทำงานในพื้นที่อยู่แล้ว จึงทำให้การดำเนินงานนั้นมีมิติที่ครอบคลุมตอบโจทย์การทำงาน องค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เข้าไปจึงทำให้ลดการซ้ำซ้อน

เพราะ “รวงข้าวที่สมบูรณ์ จึงไม่ชูรวง”

ข้าวเหนียวเต็มเม็ด ถูกนำมาอุ่นก่อนนำไปคลุกกับงา วางอยู่เบื้องหน้าเป็น “ข้าวหนุกงา” ให้ผมได้ลิ้มรสนั้น ทุกเมื่อนั้นมาจากการโน้มตัวลงมาของรวงข้าวทั้งสิ้น

ขออ้อมการวะและขอบพระคุณรวงข้าวทุกรวงที่ให้มีได้มีโอกาสเรียนรู้กระบวนการทำงานในครั้งนี้

สุริยนต์ สูงคำ

เขาคูของวันจันทร์

“เด็กน้อยในเป้ด้านหลัง กับ App. Tech. ที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง”

บันทึกที่สะท้อนให้เห็นถึงอีกรูปแบบหนึ่งของการบริหารจัดการงานวิจัยที่ผู้บริหารแผนงานได้แสดงให้เห็นผ่านการลงพื้นที่ออกไปเยี่ยมนักวิจัยผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ทำให้มีโอกาสรับรู้และหนุนเสริมทีมวิจัย

เด็กน้อยในเป้ด้านหลัง กับ App. Tech. ที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

“รถมารับแล้วพ่อ” ลูกชายคนเล็กวิ่งแจ้นมาบอก วันนี้เป็นวันสอบปลายภาค วันสุดท้ายของเขา ไม่ใช่รถมารับเขา แต่รถมารับผม เราแยกกันที่ประตูรั้วบ้าน

เช้าวันศุกร์ ผมมีโอกาสที่ได้ร่วมเดินทางกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์ ผู้บริหารแผนงานวิจัยโครงการแก้จน หมายเหตุของการเดินทางในครั้งนี้ มีใช้การติดตามงานอย่างเคย หากแต่เป็นการเอื้อมยามถามไถ่ ที่อาจารย์ใช้คำว่า “ย้อนเพื่อน” จากได้มาถึงเหนือหากไม่ใช่ใจที่ถึง ผมว่ายังไม่ถึง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สันติ ข้างเจรจา หัวหน้าทีมวิจัยย่อย สถาบันวิจัยเทคโนโลยีเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ปักหมุดให้เราแวะมาที่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ตำบลอวแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ที่เป็นเครือข่าย “ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)” และเป็นเครือข่ายการทำงานโครงการแก้จนของทีมวิจัยในจังหวัดลำปาง

บรรยากาศตลาดสดคือภาพที่เราเห็นในเบื้องต้น ก่อนจะทราบว่าเป็นความพยายามของภาคส่วนต่าง ๆ ที่ร่วมด้วยช่วยกันเป็นตลาดสีเขียว สีเขียวถูกแทนค่าด้วยคำว่าปลอดภัย ลึกซึ้งไปคืออินทรีย์...บริเวณที่จัดงานไม่ได้ใหญ่โตนัก สวนทางกับผลิตภัณฑ์สีเขียวที่นำมาจำหน่าย หัวหน้าทีมวิจัย “พารู้จัก” ภาคีเครือข่ายร่วมทั้งพัฒนาชุมชนอำเภอ เทศบาล ปราชญ์ชุมชน สนทนากับผู้คน “พาชม” บริเวณงานผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่นำมา ก่อนจะแลกเปลี่ยนกับตัวแทนเทศบาลที่อาจนำไปสู่การร่วมด้วยช่วยแรงกันในอนาคต ที่ขาดไม่ได้เห็นจะเป็นการ “พาขอป” หัวหน้าแผนงานวิจัยเลือกแอปพลิเคชัน ห่อใบตอง ก่อนจะยื่นให้ผมได้ชิม “ขโยม” ผมพิมพ์ไปไลน์กลุ่ม ... ขโยม ภาษาเหนือหมายถึงเด็กวัด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์ ให้ข้อเสนอแนะต่อหัวหน้าทีมวิจัยและผมว่า ตรงนี้สามารถที่จะนำเอาเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาเสริมแรงยกระดับเป็นชุมชนยั่งยืนเป็นตำบลนวัตกรรม เพราะเป็นย่านเกษตร ที่มาแล้ว เจอของ เจอคน เจอการเรียนรู้ ให้เป็นตลาดกรีนที่ต้นทุนไม่สูง ผลผลิตบางอย่าง เช่น “งานใบไม้” สามารถให้เกิดการจ้างงาน หรือส่งเสริมการเป็นการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ เป็นหนึ่งตัวอย่างที่อาจารย์เสนอโอเคเดียวให้พวกเราเอากลับไปคิดต่อ

ก่อนที่ผมจะได้โจทย์วิจัยจากไม้เกียะ หรือ ไม้สน มา

เราออกจากตำบลอ่าวแก้ว อำเภอลำดวนมุ่งหน้าสู่ “พื้นที่รองรับการอพยพราษฎร 4 หมู่บ้าน” ตำบลบ้านดง อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง

และที่ตรงนั้น พื้นที่เป็นสัดส่วน มีบริเวณเป็นสี่เหลี่ยมชัดเจน ถนนตัดผ่านเป็นเส้นตรง แต่จะหาต้นไม้ที่ร่มรื่น หรือบริเวณที่ว่างในรั้วนั้นแทบไม่มี หรือหากว่ามีคาดการณ์จากสายตา คงไม่อาจสามารถปลูกอะไรลงไปได้ มีพื้ต้องเอ่ยถึงจะเอาน้ำมาจากไหน

ก่อนที่เรื่องราวจะถูกทำให้กระจ่างจากกำนันตำบลบ้านดงว่า ที่แห่งนี้เป็นพื้นที่จัดสรร มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 กว่าไร่ มี 800 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนอพยพจากพื้นที่เดิมที่ได้รับผลกระทบจากเหมืองแม่เมาะ อาชีพของคนส่วนใหญ่ในวัยแรงงานคือรับจ้างที่เหมือง หรืออีกในพื้นที่จ้างงานใกล้เคียง มีไม่น้อยที่เป็นคนสูงวัยและไม่มีความรู้ หากจะมีก็เป็นการรับจ้างเป็นรายวัน

“ผมมองว่ามันเป็นโอกาสครับ” คำตอบของกำนันหนุ่มไฟแรงเมื่อได้ฟังคำถามจากอาจารย์อภิรักษ์ กำนันได้เข้ามาดำรงตำแหน่งในช่วงที่มีการอพยพแล้ว และตรงนี้เป็นจึงเป็นเหมือนพื้นที่ท้าทายในการขับเคลื่อนงาน

ก่อนหน้าที่จะมีวันนี้ นักวิจัยจากทีม สถาบันวิจัยเทคโนโลยีเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ได้ทำการทวนสอบโมเดลแก๊จน หรือ OM ตามโจทย์ที่ตั้งไว้ลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับคนในชุมชน จนเห็นโอกาสที่จะทำให้เกิดรายได้ ลดรายจ่ายให้กับคนในชุมชนแห่งนี้ (จากการพูดคุยกับผู้เข้าร่วมทราบว่าเมื่อกล่าวถึงผัก ซึ่งเป็นหนึ่งในวัตถุดิบปรุงอาหารประจำวัน พบว่าเกือบร้อยละ ๗๐ ชุมชนต้องซื้อจากภายนอก) แล้วการปลูกผักในกล่องโฟมก็เป็นอีกหนึ่งองค์ความรู้ที่ทีมนักวิจัยนำมาใช้กับพื้นที่แห่งนี้

การปลูกผักในกล่องโฟมไม่ได้มีอะไรซับซ้อน กล่องโฟมเจาะรู พองน้ำ ปุ๋ย และ เป็นสิ่งที่จะเข้ากับบริบทพื้นที่แห่งนี้ที่มีข้อจำกัดในการปลูกผักเพื่อบริโภคเองอยู่แล้ว ยกย้ายไปได้ตามสะดวก ส่วนผักที่จะนำมาปลูกนั้น ทีมวิจัยเลือกให้ชุมชนนำเอาผักที่ บริโภคประจำวันอยู่แล้วมาปลูก

ที่ผมกล่าวว่ายกย้ายสะดวกนั้น หากใครที่ได้เห็นสภาพพื้นที่จริง ก็คงจะคล้อยตาม ผักคือสิ่งมีชีวิต แดดที่แรงนั้นย่อมส่งผลต่อการเติบโต เสี่ยงต่อการอับเฉา และตาย จะซื้อดินปลูกแล้วทำเป็นแปลง ก็คงต้องหาสิ่งมุงบังลื่นเปลืองค่าใช้จ่ายอีก ในขณะที่ผักใน กล่องโฟมตรงกันข้ามกับสิ่งเหล่านั้น

ปล่อยให้อาจารย์นักวิจัยทำกระบวนการฝึกหัดชาวบ้านปลูกผักในกล่องโฟม อาจารย์สันติ พาเราไปเยี่ยมชมผักแนวตั้งที่ “Mae Moh Fresh” ที่เริ่มจากโครงการ แม่เหมาเมืองน่าอยู่ ซึ่งเป็นความพยายามจะทำให้กาพัฒนาพื้นที่อพยพให้เป็นแหล่ง อุตสาหกรรมภาคการเกษตรครบวงจรที่สำคัญในภาคเหนือ เป็นการดำเนินงานของ วิสาหกิจชุมชนที่มีพันธมิตรหลักคือการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย หรือ กฟผ. และ เครือข่ายผู้เชี่ยวชาญด้านการทำการเกษตรแนวตั้ง “Distar Fresh”

ภายใต้แบรนด์ Mae Moh Fresh นอกจากจะมี Plant Factory ที่ควบคุม สิ่งแวดล้อมการปลูกไว้ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นอุณหภูมิ น้ำ แสง สารอาหาร สิ่งจำเป็นที่ผัก ต้องการทุกอย่าง ด้วยระบบอัตโนมัติเป็นแห่งแรกนาร่องที่บ้านดง ที่กล่าวโดยศักยภาพ สามารถปลูกผักได้มากกว่า 1 ต้นต่อเดือน (กล่าวว่าเทียบเท่ากับการปลูกผักในแปลงปกติ 10 ไร่) แล้วก็มีโรงเรือนผักแนวตั้งที่อยู่ระหว่างการพัฒนาอีกส่วนหนึ่ง แพลตฟอร์มการ ซื้อขายพืชผลทางการเกษตร มีตลาดรับซื้อ

หากถามถึงต้นทุนก็นับว่าสูงในระดับที่หน่วยงานขนาดเล็ก ชุมชนเล็ก ๆ ก็ไม่ อาจจะเอื้อมถึง แต่ก็มีโจทย์สำคัญที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์ ได้ชวน หัวหน้าทีมวิจัยและผมได้คิดต่อว่ามหาวิทยาลัยจะเตรียมคน เตรียมความรู้กับชุมชน แม่เหมาแห่งนี้ได้อย่างไร จะมีการเชื่อมกับหมู่บ้านในการดูแลของแม่เหมาซึ่งเป็นชุมชน รอบเหมืองได้อย่างไร เพื่อการพัฒนาศักยภาพชุมชนแล้วเชื่อมกับเครือข่ายที่มีโดยเฉพาะ แบรนด์ Mae Moh Fresh อย่างไร

แลกเปลี่ยนกับผู้บริหารตรงนั้นจนอึดใจก็กลับมาที่ฝึกอบรมกันอีกครั้ง โดยให้หลังการฝึกอบรม ในมือทุกคนมีกล่องโฟมที่ทางโครงการได้มอบให้พร้อมอุปกรณ์ปลูกครบถ้วน รวมถึงผักปรุงรสทั้งหลายที่พร้อมจะเติบโตในกล่องโฟมนั้น หากมันได้รับการพุ่มพักที่ดี การทำงานโครงการแก่นใจของเครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มีเป้าหมายหลักที่การยกระดับครัวเรือนยากจนโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการสร้างโอกาสทางสังคมและการสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์จัดความยากจน ผ่านกระบวนการวิเคราะห์สมรรถนะในการ “รับ” เทคโนโลยี ก่อนจะ “ปรับแต่ง” เพื่อนำไปสู่การ “ปรับใช้”

ภาพเด็กน้อยเด็กน้อยในเป้ऊด้านหลังนั้น สะท้อนคิดกับผมว่า โครงการที่ขับเคลื่อนด้วยแนวคิดและวิถีปฏิบัตินี้ ไม่เคยทิ้งใครไว้ข้างหลัง ผมนึกถึงผักยอแคร์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติศักดิ์ ที่ยะลา นึกถึงเครื่องปลูกถั่วหรั่งของผู้ช่วยศาสตราจารย์นพดล ที่พัทลุง นึกถึงเครื่องหันปลาเส้นของผู้ช่วยศาสตราจารย์สุโฮตี ที่ปัตตานี แผลงผักของอาจารย์สุบรรณ ที่ร้อยเอ็ด ผลผลิตจากหม่อนของอาจารย์เกรศรี ที่มุกดาหาร ผลผลิตส้มโนไพร เครื่องอัดถ่านของทีมผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เครือวัลย์ ที่กาฬสินธุ์ และอีกหลายเทคโนโลยี อีกหลายผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยีให้เหมาะสมของนักวิจัยเครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

บนรถตู้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์ ต่อสายตรงกับผู้บริหารระดับสูงของแม่เมาะ และย้ำกับผมว่า “หลายครั้งที่ชาวบ้านประสบกับปัญหาแล้วเคยชินกับการรับ การรับนั้นจะทำให้เรามองเห็นประโยชน์ในระยะสั้นมากกว่ามองระยะยาว การเช็กโจทย์กับภาคีจะเป็นอีกทางออกหนึ่งให้เราเข้าถึงโจทย์ปัญหาที่แท้จริง มองเห็นโอกาสสายป่านที่ยาวขึ้น”

ผมจบการบันทึกของวันนี้ และสรุปเป็นคำพูดสั้นๆ ของตัวเองว่า “ลั่นรูรัสแกง” ขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์ ที่มอบโอกาสนี้ให้กับผมครับ

สุริยนต์ สูงคำ

เช้าวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 67

เขียนจดหมายถึงตัวเอง

การเขียนจดหมายถึงตัวเองในอดีต เป็นอีกหนึ่งรูปแบบในการบันทึกประสบการณ์ที่เกิดจากการทำงานของผม เพราะยากจนทำให้ผมได้บวชเรียน จนจบเปรียญธรรมและระดับปริญญาจากสถาบันการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ แล้วมีโอกาสได้ทำงานกับพระนักพัฒนา ก่อนจะลาสิกขา โดยผมมักจะเขียนประสบการณ์ถึงตัวเองในอดีตบ่อย ๆ ในเล่มนี้จึงขอยกเอาตัวอย่างการบันทึกการลงพื้นที่เพื่อติดตาม หนุนเสริม การดำเนินงานร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิและแผนงานวิจัย พื้นที่จังหวัดพัทลุง เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ ๆ ได้มีโอกาสไปร่วมเรียนรู้ และได้เห็นการนำเอาแนวคิดการขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับคนจนเป้าหมายได้อย่างชัดเจนจังหวัดหนึ่ง

นมัสการครับ พระมหาสุริยันต์ วรวิญญู (สูงค่า)

จดหมายฉบับก่อนผมทิ้งท้ายไว้ถึง “เส้นทางแห่งศรัทธา” ท่านก็ยิ่งกรุณาบอกกับผมว่า “ศรัทธา” นั้น มี “มำคู่” คือ “ปัญญา” ความหมายคือ เชื่ออย่างเดียวยังไม่เป็นผลแต่ควรมีปัญญาเข้าไปกำกับ มิฉะนั้นจะเป็นการลุ่มหลงมากกว่าความเชื่อ ผมต้องขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงนะครับ ที่เตือนสติผม

วันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ และวันจันทร์ 4 วันที่ผ่านมา ผมและคณะติดตามหนุนเสริมการทำงาน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ และทีมกลาง ได้ลงพื้นที่ภาคใต้ จากเหนือไปใต้ โดยส่วนตัวก็อดจะอาวรณ์กับอากาศเย็น ๆ แบบภาคเหนือไม่ได้เช่นกันครับ แต่การเดินทางมันก็มีเสน่ห์ตรงที่ทำให้หูตาของเรากว้าง และตัวของเราเล็ก หมุดหมายของการเดินทางในครั้งนี้อยู่ที่ จังหวัดพัทลุง จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา เป็นพื้นที่ดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีศรีวิชัย ตามลำดับ

เราลงพื้นที่กันในวันเสาร์ ปักหมุดไว้ที่กลุ่มเลี้ยงแพะและเครื่องแกง ตำบลคลองใหญ่ อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง ท่านเคยได้ยินคำว่า “แพะหะ” ไหมครับ คำว่า “หะ” หมายถึงการแบ่งปันครับท่าน ดังนั้นคำว่า “แพะหะ” ก็คือการแบ่งปันแพะ คือคนที่มีแพะเยอะเขาจะแบ่งแพะให้คนที่ไม่มีแพะหรือคนยากจนเอาแพะของตนเองไปเลี้ยงลูกที่เกิดมาก็แบ่งกัน เป็นภูมิปัญญาในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ผมนั่งคุย

กับชาวบ้านที่มาช่วยทำอาหารอยู่หลังอาคารเอนกประสงค์จึงรู้ถึงความหมายนี้ นอกจากแพะแล้วก็มี “ยางหะ” “นาหะ” ในความหมายและเจตนาเดียวกัน ถ้าจะมองกลับมาที่ภาคเหนือบ้านเรา ก็คือ “ผ่า” “หะนาผ่า” “เลี้ยงควายผ่า” แต่ที่ตะโหมดเขารวมกันเป็นกลุ่มกันโดยทำเป็นลำเป็นสัน เป็นกลุ่มเป็นก้อน มีกฎระเบียบชัดเจน มีระบบบัญชี มีการปันผล “แล้วอาจารย์มาทำอะไรกับกลุ่มเรารับ” ผมถามมุสลิมะ (คำเรียกมุสลิมผู้หญิง) ที่กำลังยืนดูบัง (อีกหนึ่งสรรพนามที่เรียกมุสลิมชาย) กำลังสาละวนกับ “แกงแพะ” ในกะทะใหญ่ บอกว่า “อาจารย์มาช่วยทำเครื่องแกงจ๊ะ” ก่อนที่บั้งจะวางทัพพีชั่วคราว แล้วบอกกับผมว่า “อาจารย์มาช่วยทำเครื่องอัดอาหารเม็ดสำหรับเลี้ยงแพะให้กับพวกเราด้วย”

อาจารย์ที่ทั้งผมและชาวบ้านกล่าวถึงก็คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพดล โพธิ์คำเหน็ด คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย หัวหน้าโครงการวิจัย “การประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มศักยภาพในห่วงโซ่มอเดลแก่งนตันแบบของจังหวัดพัทลุง สู่การแก้ไขความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ” ผู้ที่เข้ามาเสริมแรงการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง ที่มีมหาวิทยาลัยทักษิณดำเนินงานก่อนหน้านี้ โดยการจัดทำโมเดลแก่งน (Operating Model) นำร่อง 3 โมเดล โมเดลกระจุต พืชอัตลักษณ์ของจังหวัดพัทลุง โมเดลแพะหะแก่งน เป็นการส่งเสริมการรวมกลุ่มในเลี้ยงแพะแบบพื้นบ้าน และโมเดลธุรกิจชุมชนเกื้อกูล ตามภูมินิเวศเขา-นา จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำทรัพยากรในชุมชนมาสร้างรายได้เสริมได้แก่การนำขมิ้นมาผลิตเป็นผ้ามัดย้อม และทีมอาจารย์นพดลก็มาเสริมงานเดิมและเพิ่มในส่วนของถั่วหรั่ง และผักเหลียงคุณภาพ เข้าไปอีกทาง

ผมอ่านรายงานของทีมีวิจัยที่มีการทวนสอบข้อมูลคนจนจากฐานข้อมูล PPP connext พบว่าจังหวัดพัทลุงมีครัวเรือนคนจนที่ได้จากการสำรวจ 16,473 ครัวเรือน จำนวนคนจน 68,122 คน ทั้งนี้จากสำรวจพบครัวเรือนคนจนมากที่สุดอยู่ในอำเภอเมืองพัทลุง 3,289 ครัวเรือน คนรองลงมาได้แก่ อำเภอควนขนุน 3,216 ครัวเรือน อำเภอปากพะยูน 3,118 ครัวเรือน อำเภอป่าบอน 1,391 ครัวเรือน อำเภอกงหรา 1,189 ครัวเรือน

อำเภอป่าพะยอม 1,125 ครัวเรือน อำเภอบางแก้ว 782 ครัวเรือน อำเภอตะโหมด 771 ครัวเรือน อำเภอศรีนครินทร์ 627 ครัวเรือน อำเภอเขาชัยสน 593 ครัวเรือน และอำเภอ ศรีบรรพต 372 ครัวเรือน ตามลำดับ

การได้ฟังพี่น้องกลุ่มเป้าหมายที่มากลุ่มเล่าถึงเรื่องราวการทำงานของมหาวิทยาลัย ทั้งสองแห่งแล้วก็น่าประทับใจ แม้ผมจะต้องใช้สติ สมาธิ เป็นอย่างสูงในการจดจาดเพราะ บุคคลเหล่านั้นต่างก็ปากกันแหล่งใต้ หนุ่มเหนื่อผู้มีสกลชีวิตแบบตะตอนยอน มือจึงเป็น ปะวิง กลับมาอ่านตัวหนังสือของตัวเองอีกที่จำแทบไม่ได้ ข้อมูลบางอย่างอาจจะตกหล่น ไปบ้างก็ขออภัยท่านนะครับ

เริ่มจากพี่ผู้หญิงสามคนที่มาแหล่งให้เราฟัง ถึงการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีอย่าง ง่าย ๆ ของอาจารย์จากทีมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย คือ เครื่องปลูก ถั่วหรั่ง เครื่องเก็บถั่วหรั่ง และเครื่องคัดแยกเมล็ดถั่วหรั่ง ซึ่งทั้งสามสิ่งที่มีมาอาจารย์ได้ ปรับแต่งเทคโนโลยีจนคิดว่าเหมาะสมกับบริบทของผู้ใช้แล้วนั้นสร้างคุณูปการให้กับคนจน เป้าหมายได้เป็นอย่างดี

มาที่เครื่องปลูกก่อนเลยครับท่าน นึกถึงการนั่ง/ยืนปลูกถั่วในสภาพดินปลูกดิน ร่วนปนทราย การจะปลูกอะไรสักอย่างชาวบ้านต้องขุดก่อน จากนั้นจึงค่อยๆหยอดเมล็ด แล้วกลบ “ขุด หยอด กลบ” กระบวนการจะวน ๆ แบบนี้ นั่งก็ต้องนั่งแบบยอง ๆ ยืนก็ต้อง ก้ม ๆ เงย ๆ ทั้งสองอิริยาบถสำคัญนั้นทำให้เกิดผลกระทบกับร่างกายนะครับ แต่พอได้ เครื่องปลูกเมล็ดแล้ว ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไป ไม่ต้องก้มไม่ต้องเงยอีกแล้ว เป็นอุปกรณ์ ง่าย ๆ ผมทดลองใช้ดูก็รู้เลยครับว่ามันง่ายจริง ... ผมเชื่อว่าระหว่างหยอดถั่วหรั่งในแปลง อาจมีบ้างที่เมื่อยล้า เครื่องนี้ก็ช่วยพยุงได้ครับ เพราะดูแล้วแข็งแรงดีจริง “น่าเอาไปขายนะ” พี่คนหนึ่งเป็นผู้ทรงที่บอก “ต้นทุนไม่ถึง 500 บาทครับ” อาจารย์นพดลบอกกับพวกเรา

ปลูกแล้วก็ถึงเวลาเก็บ อุปกรณ์ในการเก็บถั่วแต่เดิมนั้นชาวบ้านต้องใช้ข้อมมาเก็บ ท่านน่าจะนึกภาพออกเมล็ดถั่วหลังที่อยู่ในดินเป็นพวง แล้วเอาข้อมที่เป็นแผ่นมาขุดออก มันน่าจะลำบาก ได้ทั้งถั่วได้ทั้งดิน แต่เชื่อเถอะครับว่าความเคยชินมันทำให้เราลืมความ ลำบาก ... ใครบางคนจึงพยายามทำให้เราชินกับอะไรบางอย่างจนลืมความลำบาก...แต่ อาจารย์มองเห็นความลำบากตรงนั้น จึงคิดเครื่องขุดเมล็ดถั่วหลัง ลักษณะคล้ายคลาด

คล้ายมือเสือ ที่มีเขี้ยว เมื่อขูดลงไป ก็จะได้ถั่วหล่นออกมา “ใช้ซ็อนเก็บได้วันละ 1 กระสอบ แต่เครื่องนี้เก็บได้วันละ 3 กระสอบ และก็ผ่อนแรงเราด้วย” คนใช้ที่รู้ว่าใช้แล้วดีบอกต่อ “แต่อยากให้อาจารย์ช่วยปรับเพราะปลายมันแหลม บางทีทำให้เมสลิ็ดถั่วหรั่งสดลอก” หนึ่งในผู้ใช้บอก “การที่เขามาบอกว่าเทคโนโลยีอะไรของเราต้องปรับต้องแต่งอะไร นั้น แสดงว่าเขาใช้จริง และเขาเก่งขึ้น” รองศาสตราจารย์ณภัทร ขวนพวกเราตั้งข้อสังเกต “ทำพรีโอให้แม่ค้ามาซื้อที่บ้าน” ท่านลองฝึกออกเสียงเป็นภาษาใต้จากประโยคนี้ของมุสลิมะท่านหนึ่งนะครับ ถั่วหรั่งเดินทางมาสู่การขายแล้ว การเก็บถั่วหรั่งเดิมได้ทั้งถั่วได้ทั้งดิน แม่ค้าที่ไหนก็คงไม่อยากจะมาซื้อถึงบ้าน เครื่องคัดแยกเมสลิ็ดถั่วแบบหมุนเพื่อสกัดเลือกเอาเมสลิ็ดที่ดีและไม่มีดินปนก็เกิดขึ้น อุปกรณ์ที่ประกอบก็แสนจะง่ายเมื่อมองด้วยสายตา และลองใช้ ชาวบ้านได้ใช้แล้วก็ประทับใจอีก

ทราบจากอาจารย์ปุย หนึ่งในทีมวิจัยจากมหาวิทยาลัยทักษิณ ตอนนีถั่วหรั่ง กำลังเข้าสู่ตลาดระดับใหญ่แล้ว มีห้างดังมาติดต่อขอซื้อ ก็ต้องขอชื่นชมในการลงแรง ร่วมกันของทั้งสองมหาวิทยาลัย นั้นเท่ากับว่าโมเดลถั่วหรั่งอย่างน้อยคนจนเป้าหมาย 200 ครัวเรือนก็จะมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งผมก็ได้ทราบอีกภายหลังว่ามี รายได้เฉลี่ยเดือนละ 1,500 บาท รายได้เฉลี่ยปีละ 18,000 บาท นี่ยังไม่นับการไม่ต้องก้ม ๆ เงย ๆ สุขภาพที่เสียไปอีก หรือ ระยะเวลาที่ย่นย่อลงไปแล้วมีเวลาเสวนา มีเวลาอยู่กับลูกหลานที่เรือนอีก จากถั่วหรั่ง ก็มาฟังเรื่องราวของการขับเคลื่อนงานกระจุต พืชตระกูลเดียวกับ “กก” ที่แต่เดิมใคร ๆ ก็มองว่ามันเป็นวัชพืช จังหวัดพัทลุงอีกหนึ่งพื้นที่ ๆ มีทะเลน้อยมีน้ำขังจึงเป็นอีกหนึ่งแหล่งที่กระจุตชอบ และชาวบ้านในอดีตจึงนำมันมาทำเป็นเสื่อ เป็นกระสอบบรรจุข้าว ก่อนที่จะมีคนผู้เห็นโอกาสทางธุรกิจหยิบมันมาแปรรูปใหม่ สร้างสิสรู จนสร้างรายได้ให้กับตนเอง ให้กับกลุ่ม ให้กับชุมชน ดังตัวอย่างคือ “วิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมกระจุตวรรณิ” ซึ่งผู้หญิงที่ในส่วนหนึ่งก็มีอาชีพสานกระจุตส่งให้กับทางวรรณิเช่นกัน

ในโมเดลกระจุตพัทลุงของทีมดำเนินงานในพื้นที่ควนขนุนและอำเภอเมืองด้วยเป็นพื้นที่หลักที่ผลิตผลิตภัณฑ์กระจุต และมีการจ้างงานคนในพื้นที่ในการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์กระจุต เช่น การรีดกระจุต การย้อมสี การสาน การทำหูกะเป่า เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะเป็นการส่งเสริมให้มีการปลูกกระจุตเพิ่มอันหมายถึงการเพิ่มวัตถุดิบแล้ว ก็มีการพัฒนา

คุณภาพของวัตถุดิบโดยการพัฒนาเตาย้อมขนาดเล็กระดับวิสาหกิจ และเตาขนาดใหญ่ที่สามารถใช้ในระดับอุตสาหกรรม ทำให้ได้สีใหม่ ๆ สำหรับการย้อมเส้นกระจุต เป็นการเพิ่มตัวผู้เล่นคือคนจนเข้าไปในห่วงโซ่การผลิตกระจุตคือคนย้อมสี ก่อนจะนำไปสานแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สร้างรายได้ให้กับคนจนเป้าหมาย อีกทั้งยังเพิ่มความกว้างของผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกระจุตโดยการนำเอาเศษกระจุตเหลือทิ้งมาก่อให้เกิดมูลค่า

เพราะการสานกระจุตนั้นอยู่ในสายเลือดของคนที่นี่ แต่ก็เป็นงานแบบง่าย ๆ สานเส้นผืนขายได้วันละ 100-150 บาท แต่พอมาได้เพิ่มทักษะให้กับตนเองรายได้ก็เพิ่มขึ้น บางคนได้ 200-300 บาทต่อวัน และในโมเดลกระจุตนี้เองที่นักวิจัยทำให้เห็นถึงโอกาสทางการตลาดและศักยภาพทางการผลิต ดังที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริรักษ์ สงรักษ์ หัวหน้าแผนงานวิจัยได้สะท้อนในวงสรุปกระบวนการทบทวนกับทีมวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิว่า “กระจุตทำให้เห็นถึงความเปราะบางที่ไม่ใช่คู่แข่ง ทำให้เห็นห่วงโซ่เดิมที่คนจนผลิตเพื่อส่ง และเส้นห่วงโซ่ใหม่ที่รวมกลุ่มกันผลิตเอง สร้างแบรนด์ และก็ผลิตส่งให้กับบรรณิเห็นการพึ่งพากันระหว่างตลาดบนกับตลาดล่าง”

นอกจากเตาย้อมแล้ว อีกหนึ่งเทคโนโลยีที่เข้าไปช่วยพัฒนาวัตถุดิบก็คือตู้อบโอโซน ที่ช่วยรักษาคุณภาพของเส้นกระจุตไม่ให้ขึ้นและขึ้นรา

ฟังและชื่นชมกับโมเดลกระจุตพลังแล้ว ก็มาฟังเรื่องเล่าของลุงเล็ก ตัวแทนจากกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ผักเหียงที่เป็นการเติมธุรกิจอีกทางให้กับคนจนเป้าหมาย ลุงเล็กบอกกับทีมพวกเราด้วยเสียงดังฉะฉานว่าไม่ได้ต้องการเทคโนโลยีอะไรใหม่ ให้อาจารย์ลองไปดูว่าเดิมทีกลุ่มมีอยู่นั้นอะไรที่มันพอจะช่วยซ่อมได้ขออาจารย์นักวิจัยช่วยซ่อมให้จากที่คิดว่าจะไปทำในก็กลายเป็นว่าไม่ต้องทำ แต่ถึงกระนั้นการเก็บผักเหียงเพื่อจำหน่ายชาวบ้านต้องสไลด์น้ำให้สะเด็ดน้ำซึ่งใช้ระยะเวลาที่นาน ต้องใช้แรง อาการเมื่อยล้าก็ปรากฏ เทคโนโลยีที่อาจารย์นำไปขยายผล ชวนชุมชนปรับแต่งร่วมกันก็ไม่ใช่เรื่องยาก เครื่องสไลด์น้ำจึงเกิดขึ้น มีเครื่องนี้ชาวบ้านก็ง่ายไม่ต้องถือผักเหียงที่มีน้ำแล้วสะบัดน้ำให้เมื่อยมืออีกต่อไป นอกจากนี้เพื่อให้ผักเหียงที่คนจนปลูกจะมีคุณภาพ ทีมอาจารย์จึงเติมความรู้เรื่องปุ๋ยเข้าไปอีกทำให้ผักเหียงมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ได้ทำการส่งเสริมในพื้นที่จำนวน 3 ไร่ มีการปลูกและ

เรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนจนเป้าหมายกับกลุ่มเกษตรกร ปัจจุบันกลุ่มคนจนโมเดล ผักเหียงคุณภาพ ที่มีคนจนในโมเดลนี้ 120 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 37,180 บาท

คุณจิรภา นุตาลัย หนึ่งในผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมลงพื้นที่ได้สะท้อนในที่ประชุมถึงความเข้มแข็งของชุมชนแห่งนี้ให้เห็นภาพเป็นขั้นบันไดตั้งแต่ขั้นที่ 1 คือการพึ่งคนอื่น ขั้นที่ 2 พึ่งตนเอง และขั้นที่ 3 พึ่งพากันและกันหรือพึ่งพากลุ่ม ดังพุทธภาษิตตรัสว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนนั้นเปรียบดังบันไดขั้นที่ 2 คนที่ฝึกฝน (พัฒนา) ดีแล้วย่อมได้ที่พึ่งที่ได้ยาก ก็คงหมายถึงบันไดขั้นที่ 3

ขณะนี้เราจากลาชุมชนหลังจากการทานมื้อเที่ยง ปลูกทุต้องถิ่นทอด แกงพะ ผัด ผักเหียงใส่ไข่ แกงส้มปลา ผมอ้มแปร์จันลิ้มคำสอน โภชนะ มัตตัญญูตา ไปเลย...และเบาะหลังรถนั้นยังว่างอยู่ ผมเหยียดกายพาดนอนบนเบาะหลังนั้น

และตอนนี้ผมเกรงว่าสายตาท่านจะล้าเกินไป ทั้งที่ตั้งใจจะเขียนทริปนี้จนจบ แต่ดูแล้วว่างเลยมาเยอะ วันพรุ่งนี้จะขออนุญาตเล่าในส่วนที่เหลือให้ท่านฟังอีกนะครับ อินชาอัลลอฮ์ ครับ

นมัสการด้วยความเคารพ

สุรียนต์ สูงคำ (หนานยนต์)

เกี่ยวกับผู้เขียน

นายสุริยนต์ สูงคำ

เจ้าหน้าที่วิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

สุริยนต์ สูงคำ ชื่อเล่นว่า “ยนต์” เพราะเกิดบนรถยนต์จึงได้ชื่อตามสถานที่เติบโต ในครอบครัวชาวฐานะยากจนแห่งหนึ่งในจังหวัดแพร่ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนประจำหมู่บ้าน พ่อแม่ก็ส่งให้มาบวชเรียนที่เชียงใหม่เพราะความขัดสนทางฐานะ เศรษฐกิจ การบ่มเพาะด้านปรีดีธรรมจากวัดทำให้สอบเปรียญธรรมและเรียนจบในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต เชียงใหม่ หลังจบการศึกษาได้มีโอกาสรียนรู้งานพัฒนาจากเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา และอาสาตัวเองเข้ามาทำงานกองงานเลขานุการเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาชุมชน ภาคเหนือ

เมื่อเส้นทางเดินในร่มผ้ากาสาวพัตร์สิ้นสุดลง สถานะจาก “พระมหาสุริยนต์” เป็น “หนานสุริยนต์” หรือ “หนานยนต์” ได้ทำงานกับเครือข่ายองค์กรศาสนาด้านเอชไอวี/เอดส์ในประเทศไทย ควบคู่ไปกับการเป็นนักออกแบบกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน คนทำงานเพื่อชุมชน ร่วมขับเคลื่อนสังคมในประเด็นสุขภาพกับภาคีเครือข่ายตามโอกาสที่เหมาะสม ก่อนที่จะเข้ามาทำงานที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ในฐานะ “ลูกจ้างโครงการวิจัย” พร้อมกับคำถามของเพื่อนร่วมอุดมการณ์นอกรั้วมหาวิทยาลัย และพาตัวเองเข้าศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงกว่าเดิม

ทำงานในตำแหน่งลูกจ้างโครงการสัปดาห์ก็สับจังหวะสอบเข้าบรรจุเป็นพนักงานมหาวิทยาลัย ในตำแหน่ง “เจ้าหน้าที่วิจัย” สังกัดสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ทำให้มีโอกาสได้ออกไปทำงานกับอาจารย์ นักวิจัย ทั้งในและต่างมหาวิทยาลัย ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของทีมสนับสนุนแผนงานโครงการขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมฯ ของเครือข่ายมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ก่อนที่จะเข้าเรียนรู้และจบหลักสูตร “การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นนักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่” หรือ ABC Academy จากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)

ยังปรารถนาเรียนรู้และเก็บเกี่ยวความรู้นั้นมาพัฒนาตนเอง พัฒนาหน่วยงาน และพัฒนาพื้นที่ เพราะเชื่อว่า “พลังความรู้” นั้นสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงชุมชน ประเทศ ในทางที่ดีขึ้นได้จริง

บรรณานุกรม

- กิตติ สัจจาวัฒนา, ดร. (2566). การขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ด้วยงานวิจัยและนวัตกรรม : มุมมองของแหล่งทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่.เอกสารประกอบการบรรยาย วันจันทร์ที่ 19 มิถุนายน พ.ศ.2566.
- จันทร์จรัส เรี่ยวเดชะ บรรณาธิการ (2561).การบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อสร้างผลลัพธ์ และผลกระทบ : หนังสือชุดการบริหารจัดการงานวิจัย สกว. เล่ม 2. สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).ตุลาคม 2561
- ฐิติมา สีขาว.(2566).การปรับปรุงพัฒนางานด้วย PDCA.สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2567,/ จาก <https://blog.wu.ac.th/archives/11355>
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ.(2563).การบริหารจัดการโครงการวิจัยให้สัมฤทธิ์ผล.วารสารวิชาการ ศรีปทุม ชลบุรี.ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 เดือนกรกฎาคม-กันยายน 2563
- บุญญา วัจนละอนันท์.(2563).การพัฒนาระบบการดูแลผู้ป่วยไตวายเรื้อรัง โรงพยาบาล โนนสูง.วารสารสุขภาพและสิ่งแวดล้อมศึกษา ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน 2563.
- โชติ บดีรัฐ.(2558).เทคนิคการบริหาร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (2565).คู่มือนักวิจัย. หน่วยบริหาร และจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.).พฤศจิกายน 2565
- รายงานการติดตามความก้าวหน้าระยะ 3 เดือน ณ ห้องประชุมโรงแรมเซ็นจูรี่ พาร์ค (Century Park Hotel) ถนนราชปรารภ เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร,2566.
- รายงานกิจกรรมการติดตามความก้าวหน้าโครงการวิจัยระยะ 6 เดือน ณ ห้องประชุมกนิรี 1 โรงแรมอมารี ดอนเมือง แอร์พอร์ต กรุงเทพฯ,2566.
- รายงานกิจกรรมการติดตามตรวจเยี่ยมการประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมฯ พื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด, 2567.

รายงานกิจกรรมการติดตามตรวจเยี่ยมการประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมฯ
พื้นที่จังหวัดยะลา, 2567.

รายงานกิจกรรมการติดตามตรวจเยี่ยมการประยุกต์ใช้และขยายผลเทคโนโลยีที่เหมาะสมฯ
พื้นที่จังหวัดปัตตานี, 2567.

สมพร อิศวิลานนท์ และ ปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์ (2561). การจัดการงานวิจัยสู่ผลลัพธ์และ
ผลกระทบ : แนวคิดและกรณีศึกษา. กรุงเทพฯ : สถาบันคลังสมองของชาติ.
สิงหาคม 2561

สุชาติ จันทรณิรมย์, รองศาสตราจารย์ (2566). คู่มือการประเมินระดับเทคโนโลยีที่เหมาะสม
= Appropriate Technology Level, ATL. สงขลา : ไอคิว มีเดีย, 2566.

อรรถัย อาจอ่ำ (2550). การประเมินผลเพื่อสร้างเสริมพลังอำนาจทางออกที่ท้าทาย.
(พิมพ์ครั้งที่ 2) นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

คณะทำงาน

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ สงรักษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพพร พันธ์ประภิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้า

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

อาจารย์ ดร.อนันวรรต หาสุข

อาจารย์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประภาศรี ศรีชัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายชล ขุดเจือจิ้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิศวกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดคณิง ณ ระนอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ จันทรมณีย์

รองศาสตราจารย์ สาขาวิชากรรมอุตสาหการ

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกรัตน์ รัตนพันธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิทยาศาสตร์ทางทะเลและสิ่งแวดล้อม

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

อาจารย์บุญรัตน์ บุญรัมย์

อาจารย์ สาขาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

อาจารย์อุกฤษฏ์ ขำมริ

อาจารย์ สาขาวิชาเกษตรอัจฉริยะ คณะเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

คณะผู้จัดทำ

นายสุริยนต์ สูงคำ

เจ้าหน้าที่วิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

นางสาวเกศินี ไหมคง

เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป สถาบันวิจัยและพัฒนา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

นางสาวศกลรัตน์ ชูนุ่น

เจ้าหน้าที่ แผนงานวิจัย

นางสาวศิลาวรรณ สังข์ทอง

เจ้าหน้าที่ แผนงานวิจัย

นางสาวอัยวริญ แก้วชิต

เจ้าหน้าที่ แผนงานวิจัย

นางสาวสุทธิดา ขำนาญ

เจ้าหน้าที่ แผนงานวิจัย

นายเอเชีย หงษ์โสภา

เจ้าหน้าที่ แผนงานวิจัย

[illegible]

